

خواهد رسید رفع نگرانی وراثت مفروضه را بنمایند.
حاجز الممالک - این سؤال است که میشود گویا اغلیش جدید باشد و اینجا در ماده چهار نظامنامه داخلی مربوط است توضیحات که در باب امور سیاسی داخلی مملکت است نباید بیش از یک ماه بماند و بقیه بماند بنده يك استیضاحی در خصوص اوضاع عربستان و سرنوب امتیه و سایر چیزهای آنجا دو ماه هست کردم و هنوز منتقد نیستیم که در آنجا اقدامی شده باشد و گویا اهمیت آن بیشتر از این سئوال است باشد و استیضاح دارم که اطلاع بدهید آقای وزیر داخله تا روز پنجشنبه تشریف آورده جواب استیضاح بنده را بدهند.

رئیس - آقای حاج آقا شوالی داشتند از وزارت امور خارجه بفرمائید.

حاج آقا - حاج محمد اسمعیل مفاز عمل ضرابخانه را با دولت جدید بیک ترتیبی ختم کرده بود و هزارویانصد تنگ مازوزبا دو میلیون فشنک از بابت سهمی خودش واگذار بدولت کرده بود و قریب شصت هزار تومان بیشتر باقی نبود و این تنگها در آلمان بوده و تا چندی قبل همچو بنیدیم که بواسطه اینکه هم با ایران نشده بود صاحب کارخانه میخواسته است آنها را خارج بکند بنده اولاً آقای وزیر امور خارجه سؤال میکنم که حساب حاج محمد اسمعیل که تقریباً ختم شد و قریب ۳۰ هزار تومان بدولت جدید بدهکار بود تا آروز تمام شده است یا خیر و ثانیاً اینکه امروز ما اینقدر احتیاج داریم بعمول اسلحه چطور شده است که تا به حال در حمل این اسلحه مسامحه شده است که صاحب کارخانه خواسته است بکلی آنها را حراج بکند.

معاون وزارت امور خارجه - جواب سؤال این نماینده محترم را در جلسه آتی عرض میکنم.
رئیس - آقای ادیب التجار سئوالی داشتید بفرمائید.

ادیب التجار - سؤال بنده از آقای رئیس - الوزراء است در خصوص پروگرامی که در ماه رجب از طرف هیئت وزراء تقدیم کردند بمجلس البته معلومت وزراتی که تعیین و معرفی می شوند بمجلس شورای ملی باید پروگرام داشته باشند دلیلش همین است که هیئت وزراء را که معرفی کردند پروگرام آنها را هم تقدیم مجلس نمودند در اینجا هم اغلب مذاکراتی که میشود مخصوصاً امروز در مسئله مسبو مولیر که به بعضی اینکه يك نماینده اظهار می کند فوراً میگویند حرف می زنند و عقاید تان را هم تقریباً بطوریکه اطلاع دارید بیانیته بیان بکنید برای اینکه وزیر مسئول است و حالا این هفت ماده است که آقای رئیس الوزراء پیشنهاد مجلس کردند چون از خودشان هم پرسیدیم که در این چند دفعه که تغییر در هیئت وزراء پیدا شده است آیا پروگرام آنها هم تغییر کرده است یا خیر (فرمودند) خیر پروگرام همان پروگرامی است که در ۱۹ رجب تقدیم شد در اینجا می نویسند - اول اقدام فوری در جلب مستخدمین خارجه - در صورتی که این اقدام

فوری نشد و تا بسال آنطوری که باید نتیجه آنرا بهیچ نمیدانیم.

ارباب کیخسرو - این سؤال است با استیضاح؟
ادیب التجار - استیضاح نیست سئوال است اگر چون و چرا کردم استیضاح است دویم اصلاحات لازم در دوایر نظیبه و امتیه و حسن مراتب جدی در دفع مواد فساد اینها را خود حضرت رئیس الوزراء بهتر می دانند که اصلاح آرامی در مملکت متزلزل مینمایند سوم تهیه قوای نظامی را که عبارت باشد از یک اردوی جدید منظم از اسلحه تانک مگر از ۶ هزار نفر در مرکز وارد و ساخوهای لازم و غیره که خودشان باز بهتر می دانند - چهارم اصلاحات امور مالی و تعدیل در عمل مالیات و اقدام فوری در تاسیس دیوان محاسبات مطابق قوانینی که از مجلس خواهد گذشت و تدارک وجهی برای مخارج ضروری و کسر بودجه و اجراء و اصلاحاتی که در تکثیر عایدات و تقویت مخارج ضرورت قطعی دارد.

پنجم - اصلاحات لازم در امور عدلیه و تنقیح و تنظیم قوانین و قواعد لازم در ضمن جریان امور در محاکم که می خواسته از حضرت وزیر عدلیه در باب امورات وزارت عدلیه سؤال کنم این بود امروز معرفی شدند بوزارت امور خارجه اصلاحات لازم در امور مدارس اینهم ماده ششم است الی آخر که نمی دانم چه چیز است گویا مجلس شورای ملی که اول مقام رسمی مملکت است شده است و البته وظیفه اولیه هیئت وزراء بوده است که یکی یکی این مواد را بوقوع اجراء بیاورند حالا از حضرت رئیس الوزراء استیضاح می کنم که اجرائیات این هفت ماده را برای اطلاعات ما ها بفرمائید.

رئیس الوزراء - بنده گمان میکنم که منتها آرزوی هیئت دولت موفقیت باجرای این پروگرام باشد و تا بحال هم بهیچوجه من الوجوه تصور نمیکنم که قصوری از طرف هیئت دولت شده باشد و هر قدر که ممکن باشد در خیال هستیم که پروگرام خودمان را بوقوع اجراء بگردانیم حالا اگر بعضی موانع جلو گیری نماید ونگذارند بان سرعتی که اقدام میکنیم بمقصود برسیم آن يك مطلبی است علیحدته و نمایندگان آنی که مطلع هستند از هر حیث ما را مددور خواهند داشت.

رئیس - دستور جلسه آتی روز پنجشنبه راپورت کمیسیون بودجه در باب اهرام چهار نفر محصلین فارغ التحصیل بفرنگستان و شور در بقیه قانون دیوان محاسبات.
جلسه ۱۹۷
صورت مذاکرات یوم پنجشنبه ششم شهر محرم الحرام ۱۳۲۹
 مجلس دو ساعت قبل از غروب آفتاب بریاست آقای ذکاء الملک منعقد شد.
 آقای معاضد الملک صورت مجلس روز شنبه غره قرائت شد.
 دکتر علی خان وکیل الرعایا ماسد الله خان سیه دار اعظم بدون اجازه غایب بودند.
 حاجی امام جمعه مطیعان میرزا و داودخان و با اجازه غائب بودند.
 دکتر امیر خان - صدیق الممالک - حاج آقا - آقای شیخ اسمعیل شیرازی بوقوع حاضر نشدند.
رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی هست بفرمائید.

ارباب کیخسرو - بنده اینجا در باب غیبت وکیل الرعایا عرض داشتم ایشان مدتی است این ترتیب را پیش گرفته اند که حاضر نمی شوند و بعد اجازه از رئیس تحصیل میکنند و به اداره می رستند که فلان مأموریت را داشته و نتوانسته تمام حاضر شوم.
 بنده اینجا تکرار میکنم فرمایشی را که آقای حسنعلی خان در بدو مجلس کردند که وکیل الرعایا اگر می خواهد قانونش در مملکت مجری شود باید اول

خودش را نااوی کند آقای حاج وکیل الرعایا در حسن بقای نشان شکی نبوده حرفی ندارم ولی همان طور که فرمودند ایشان باید وکیل باشند یا وزیر باشند یا واسطه وزارت و سفارت و حرکات ایشان بکلی مخالف با مقام و کالت است و علاوه بر اینکه حرکات ایشان مخالف با کالت است حرکات ایشان اسباب این میشود که سکت به قانون وارد می آید بنده عرض می کنم که ایشان باید حاضر شوند و در کار و کالتشان مشغول شوند والا از اینجا استعفا کنند و بروند در کار وزارتخانه ها مشغول بشوند.

حاج آقا - در صورت مجلس شنبه که خواندند که وزیر مالیه لایحه پنج کرور استقراض را به مجلس آورده اند پنج کرور نبود و لایحه استقراض دو ملیون و دو سست و پنجاه هزار لیره بوده و در باب غیبت دکتر علی خان هم که نوشته شده است قایل بودند خواسته عرض کنم که هیئت رئیسه هم متذکر شوند ایشان مریش بودند.

گاشف - بنده محض اینکه مکرر مذاکره نشود استیضاحی کنم نتیجه ای در خصوص وکیل الرعایا گرفته شود.

رئیس - اینکه می فرمائید نتیجه گرفته شود نتیجه همین است بنده که نمی توانم مجبور کنم وکیل الرعایا را که استعفا بدهد ایشان خودشان باید ملاحظه بکنند و حاضر شوند.

افتخار الواعظین - بنده عرض خارج از صورت مجلس دارم اجازه می فرمائید عرض کنم.

رئیس - یکی از چیزهایی که بنده تکلیف خودم را نمی دانم همین مسئله است که آیا بنده می توانم خارج از دستور مجلس اجازه بدهم یا خیر؟

افتخار الواعظین - نگاه نامه می نویسند که در اول و آخر مجلس می توانند اجازه بدهند.

رئیس - آقای معاضد السلطنه فرمایشی داشتید.

معاضد السلطنه - بنده بریروز اینجا عرض کردم که خارج از دستور عرضی دارم و قرار شد که در آخر مجلس اجازه بدهند و آخر مجلس هم بواسطه آنکه وقت تنگ بود وزیر آمدند کار داشتند نشد این است که امروز اجازه خواسته ام که بعضی عرایض خودم را عرض کنم و تکلیف آخری را برای خودم معین کنم زیرا که اوضاع مملکت و ترتیب امور و نقاضی موکلین در هم شده است که ما اغلب در پیده شخصاً تکلیف خود را نمی فهمیم برای اینکه از یک طرف اگر بخواهم بعضی اظهارات بکنم شاید بعضی تصور شود که قصد و غرض در کار است بنده اینجا سر بجا عرض می کنم که هیچ قصد و غرضی ندارم فقط مقصود اوضاع مملکت و ترتیب امور است بنده امتحاناتی که می بایست داده باشم تا حالا داده ام شاید حالا محتاج به معرفی کردن از خودم و معرفی شدن نباشم و در این مدت هم هیچ وقت نخواسته ام داخل در کار های دولتی بشوم و در اینجا که مجلس رسمی است عرض می کنم

که بهیچوقت نمی خواهم داخل در امورات دولتی شوم و نخواهم شد ولی برای موکلین خودمان باید يك فکری بکنیم مدتی است که بعضی چیزهای شومیم و همه مثل این که سر هستیم و هیچ بگوشه شان فرو نمیروند از یک طرف می بینیم که هیچ دنتی در امور نمی شود و کارها همین طور ممتل می ماند و بهماطله می گذرد تقریباً شش ماه بود که استر آباد حاکم نداشت و اولیای امور ابداً در صدد نبودند و در صدد نیستند که يك حاکمی را که از يك جایی بر میدارند فوراً عوض او را معین کنند و بفرستند آنجا که نظم آنجا را عهده بگیرد و نگذارند بعضی ترتیبات پیش بیاید می امروز فردا کردند تا این که در چند روز قبل چند نفر ترکان که در جنگل مشغول بهرم شکستی بودند بواسطه بعضی تحریکات یا داخلی یا خارجی آمدند و رفتند نفر آنها را کشتند و پنج نفر آنها را زخمی کردند و از طرف دولت در این مدت هیچ اقدامی نشده و از برای قاتلین چه در اینجا چه در غیر اینجا اقدامی نکرده اند اگر قتلی واقع شود اگر بعد از رجوع بشود مستغنی میشود و میرود اگر بجای دیگر رجوع شود که هیچ اهمیتی بان نمی دهند و همین طور آن را بهماطله و مواطنه می گذرانند و در حقیقت می توان گفت که ما اجازه بدهیم بقاتلین که هر که را می خواهند بکشند و الا اگر ما این اجازه را نمی خواستیم بهمین افلا يك قاتل را مجازات می دادیم در استر آباد در این مدت از پنجاه سال به این طرف گویا هیچ عهدی مثل این دوره مشروطیت نبود که ترکان اینطور مطیع باشند که هر افغانی که می افتاد بحکومت و دولت اظهار کند و منظم شوند و چاره درد خودشان را از دولت بخواهند در دوره ناصرالدین شاه نظر دارم ده هزار پانزده هزار بیست هزار قشون برای امنیت استر آباد و ترکان می فرستادند حالا ترکانها خودشان همیشه اظهاراتشان را بدولت می کنند و علاج کارشان را اردولت می خواهند ولی متأسفانه برعکس دولت هیچ نظردقت به آنجا نمی اندازد و هیچ توجهی به آنجا نمی کند چنانچه عرض کردم شش ماه است آنجا حاکم ندارد و حکومت می خواهند و بازم امروز تلگراف دیگری رسیده است که چند نفر ترکان را که رفته بودند برای هیزم کشی چند نفر آنها را کشتند و مقصود این است که چون استر آباد تا حالا امن بوده است آنها را بهم و آشوب بکشند تا اینکه ببینند چه نتیجه حاصل می شود و آنها که می دانند که مرتکب این کارها گیسند و مخالفت و جلو گیری نمی کنند در واقع دائره و نقشه آنها را رسم می دهند که این کارها را بکنند شاید آنجا را هم بهم بزنند و الا می بایست تا يك حاکم دیگری نفرستند با آنجا و آن حاکم نرسد با آنجا حاکم اول نباید حرکت کند هفت ماه بود که خراسان حاکم نداشت بیشتر در زمان استبداد اگر يك حاکمی را موزول می کردند حاکم دیگر که میر سیه آجا آنوقت آن حاکم که میگرد هفت هشت ماه بود که خراسان حاکم نداشت ما می دیدیم که دسته های قشری وارد آن خاک می شود و هیچ معلوم نیست که

ما اینجا خواب هستیم باید رهنهتیم در صورتی که اغلب خاك خراسان منظم است و اقتشاش نیست و این غفلت نمیدانم یعنی بر چه ترتیبی است از طرف دیگر داجع بمرستان که وکلای مرستان آن اظهارات را کردند و لازم نیست که من اظهار کنم و داجع بمرستان و بر وجود که چند ماه است حکومت ندارد و هر روزه اتفاقاتی آنجا روی میدهد و رعایای بیچاره آنجا و زارعین آنجا در نهایت صبرت و پریشانی هستند و شکایاتی میکنند و در این اواخر اتفاقاتی که افتاده است شاید بواسطه آن اتفاقات نتوانند بپذیرند از برای سال آتی نمی دانیم از برای سال آتی آنها چه پیش می آید و همینطور سایر نقاط ایران مثل آذربایجان که یکمرتبه می بینیم رحیم خان طلوع میکند و بعضی اشخاص دیگر طلوع میکنند و هیچ اقدامی نمیشود. طرف دیگر این واقعه ما زنده مانده که پیش آمد و شروع شد و يك مرتبه خوابید مثل اینکه هیچ چیزی نبوده است در صورتیکه ما الان نمیدانیم در ما زنده مانده چه خبر است و چه خیالات دارد و کی ها کار میکنند و برای کی کار میکنند و با استر آباد چه رابطه هائی دارند و اولیای امور بکلی غفلت دارند و در خود طهران ترتیباتی که مشغولند و دارند کار می کنند يك عدد از جاهای هر وقت هم بوزراء می گویند جواب می گویند بلی ما هم اطلاع داریم در این مدت مدید آنچه بوزراء گفته می شود ابداً اعتنائی نمی کنند و هیچ گوش نمی دهند و همان که عرض کردم می گویند ما اطلاع داریم مثلاً واقعه مسجد جامع که پیش آمد و ولهائی که آنجا خرج کردند و بعد از آن که متفرق شدند عوض آن که تعقیبات بکنند که این پولها از کجا بوده از کدام منشاء بود از کجا بود از کجا آمد بدست کسی مصرف شد در هیچ موقع این تعقیبات را نکردند در صورتی که اگر تحقیق می کردند بنده بقیه دارم که بعضی مطالبی عهده بدست می آمد و تکلیف دولت و ما ما معلوم می شد آنها را بفیلت گذرانند و معلوم نشد دست کی در کار است و چه خیال دارند آیا دست داخلی است یا دست خارجی آیا دست خود این ها در کار است یا دست دیگری است که چشم ما پوشیده است بعد از آن که آنها گذشت و هیچ اقدامی نکردند می بینیم بعضی مذاکرات و بعضی نشریات داده می شود و بعضی مجامع کوچک در داخله - مشغول کارند و اقدامات می نمایند و قتی که راپورت می دهیم می گویند بنه این ها هست ما مطلع هستیم لکن می خواهیم متشاء و اساس را ببینیم و ما ما هم همین طور این جا نشسته ایم مثل این که خواب باشیم آنها هم هر چه خودشان می خواهند می کنند و هر چه بنظرشان میرسد اقدام می کنند و يك روز این جا نشسته ایم می بینیم کار بجائی رسیده است که چاره از دست شما بکلی خارج شده است و نمی توانید کاری بکنید بنده که کار را بجای خیلی بد می بینم کشیده است و می کشد باید ببینیم این طور بنظر می آید این است که امروز آخرین تکلیف خودم را می خواهم ادا بکنم و وکلا را مسبوق بکنم که اگر واقعا می توانستند جلو گیری کنند از بعضی ترتیباتی

که در این شهر است جلوگیری کنند و اگر می بینید که نمی توانید جلوگیری کنید در این روزها گوش به فریاد این ها نمی دهید و خود این ها با این حالت همراهی دارند و داخل در ارتجاع هستند آنوقت تکلیف سایر مردم معلوم شود که ببینند در چه حالی هستند و چه باید بکنند بنده فردا فرد وقتی که این جا از بعضی ها سؤال می کنم مخصوصاً از ابتداء از وقتی که این کابینه روی کار آمده دیدم بعضی ها بکلی اظهار نفرت و تنفر می کردند و از بعضی اشخاص یا با هر کدام که صحبت می شد می گفتند که ما همراه نبودیم و بنده صریحاً عرض می کنم که آنشب که وزراء آمدند این جا معرفی شدند من حاضر نشدم و از فرد فرد و کلا هم که می پرسیم می گویند ما همراه نبودیم و بنده خودم را شخصاً عرض می کنم که از اول تا حالا ابتدا همراه نبودم در قبول این کابینه یعنی این وزراء نیستیم و برای این است که اگر فردا یک اتفاقی افتاد نکشید بعضی ها با خیال ایشان همراه بودند این جا عقیده خودم را اظهار می کنم و بنده تعجب می کنم از این که یک کابینه ای که کلا اغلبشان همراه نبوده اند با آنها یک دفعه شروع باین طور اقدامات می کنند که اغلبی مضر است بحال مملکت یک دفعه می بینیم یک جاهای خیلی خطرناکی رسیده است این که برای بعضی اشخاص فرق نمی کند در دوره سابق نشه شدند و چه در بعضی نقاط پراکنده شدند و چه حس شدند به زار قسم زحمت و مشقت و خوف بهر شکلی بود خودشان را بخارج رساندند و در رفتند و بعضی های دیگر را چه انعام دادند و چه خرج راه دادند چه مواجب دادند و به اوطان خویش رسانیدند بنده چون خودم را در خطر می بینم این است که عرض می کنم بنده با این وضع حاضر هیچ همراه نیستیم سایر و کلا تکلیف خودشان را می بینند و اگر می توانند که چاره خودشان را بکنند و اگر نمی توانند بنده می بینم که چه روزی دچار خواهیم شد و تمام معایب آتیه بگردن این و کلاه وارد خواهد آمد و تا دامنه قیامت ماها مورد عتاب و خطاب و مذمت و ملامت بلکه لمن داخله و خارجه خواهیم بود و تمام مردم بما بد خواهند گفت خصوصاً اشخاصی که بعد از پنجاه سال خواهند آمد و خواهند گفت این اشخاص بودند که حقوق اسلام را برای ما پایمال کردند و از دست دادند زیرا امروز تمام ملت اسلام نظرشان باین پارلمان است و اغلب مسلمانان نظرشان به اینجاست زیرا اگر اینجا در یک خطری واقع شود تمام مسلمانان با ما خواهند گفت خارجه که بد خواهند گفت که سهل است تمام مسلمین بد خواهند گفت پس خوب است یک قدری گوشها ما را باز کنیم و نظرها را بدور نیندازیم و ببینیم تکلیف ان چیست اگر می توانید فکر و عمل را بصحبتی بکنید و ببینید خودتان هم در سر نهمید در این شوق تلگراف انجمن ایالتی آذربایجان ببینید ذیل قرائت شد :

مجموعین بکلی متفرق سکونت نام حاصل و امنیت برقرار است خاطر شریف اوابسای دولت و امنای ملت از هرجهه مطمین و آسوده باشد انجمن ایالتی راپورت کمیسیون عریاض و مرخصی نیز بمبارت ذیل قرائت شد :

راپورت کمیسیون عریاض و مرخصی روز پنجشنبه ۲ محرم ۱۳۲۹ .

آقای حاج وکیل الرعایا تقاضای مرخصی بگفته برای رسیدگی بکارهای شخصی خود نموده بودند چون هفته آینده مجلس برای مراسم تزیین داری رسماً تعطیل است لهذا کمیسیون عریاض این مطلب را محتاج برای ندانست ولی برای هفته بعد از این به اکثریت قبول نشد .

رئیس - حالا اگر وکیل الرعایا برای یک هفته دیگر بخواهند مرخصی بگیرند خوب است که عرض خودشان را تجدید بکنند چون این هفته تعطیل داریم در این صورت محتاج برای گرفتن در این راپورت نیستیم مگر اینکه برای هفته بعد اجازه مرخصی بخواهند **کاشف -** مذاکراتی که اینجا آقای معاضد السلطنه فرمودند اولاً لازم بود قبلاً جزو دستور شده باشد و حالا که خارج از دستور مذاکره شد لازم بود که اینجا اجازه بدهیم مذاکره شود چون خیلی مذاکره شد و در ضمن فرمایشاتشان که بعضی مذاکرات فرمودند لازم بود اجازه بدهیم مذاکره شود در این اجازه داده نشود نمی دانم مقصود از این اظهارات چیست و چه نتیجه می خواهند از این اظهارات خودشان بگیرند اگر مقصود وقت تلف کردن بود ایشان هیچوقت از اشخاصی نیستند که بخواهند وقت مجلس را تلف نمایند نظریه اهمیت این مطلب بنده عقیده ام اینست که اگر از این مذاکرات نتیجه بگیریم بهتر باشد و اگر فرضاً قانون دیوان محاسبات را وضع کنیم و بدانیم که قوه مجریه را بمسکن آن چیزی که مقصود ما بوده عمل می کند و کلیه ما هر چه زحمت کشیده ایم از زحمات خودمان نتیجه نبرده ایم در صورتی که فرض نداشته ایم و امروز می بینیم مردم که چهارده ماه است ما زحمت می کشیم و نتیجه حاصل نشده است در این صورت بنده خیلی زیادی می بینم که سایر قوانین را اینجا بخوانیم و از برای اینکه وقت تلف نکرده باشیم و بیهوده زحمت نکشیده باشیم اول باید در این خصوص یک نتیجه قطعی بگیریم که این مذاکراتی که شد اگر راجع بشخص بنده بوده است معلوم شود و اگر راجع بسایر و کلا است که آنرا هم موکلین ما بدانند و رفع نهمت از سایرین بشود و اگر این مطالب را که میگویند راجع به ما نیست و از اعمال و بعضی نظریات هیئت مجریه است ما باید تبرئه ذمه خودمان را بنماییم بنده صرف نظر میکنم از ملت خواهی وطن پرستی و سایر چیزهایی که لازمه یک نماینده است لکن نتیجه این همه زحمات را این چهارده ماه وقت تلف کردن را بنده می خواهم بدانم مگر بنده در این جاهرش کردم که ما باید متوجه نتیجه باشیم متوجه افکار ملت باشیم مردم که این قدر زحمت کشیده اند آسایش راحت می خواهند اگر آسایش راحت نباشد آنها ابتدا نمی فهمند مشروطیت چیست و ثمرات آتیه مشروطیت را نمیتوانند حس بکنند البته ما خودمان خوب ملت خودمان را

می شناسیم و مکرر بنده از ماه شوال باین طرف استقامت داده ام و اجازه خواستم که بلکه رفع مسئولیت از خود کرده باشم استعفای بنده پذیرفته نشده است و اجازه داده نشده است البته تا آن ساعتی بنده که امیدوارم و بدانم که نتیجه دارم باید خدمت بکنم ولی از آن ساعتی که ما یوسی حاصل شد آنوقت هر کسی در آن خدمتی که با رجوع شده است ملاحظه کند بنده آنرا خدمت نمی دانم بلکه آنرا خیانت می دانم از این جهت بنده نمیکنم که از این اظهاراتیکه شده است نتیجه گرفته شود زیرا ما هر چه تصور می کنیم قوه مجریه ما برخلاف کارهای وطن پرستانه رفتار می کنند و با ما ما درصد جلو گیری نیستیم و آنها با نام وکیل و باسم مجلس و باسم عموم ملت پرستان اقدامی می کنند که ما بکلی از این خبر هستیم و ما باید به هم انیم مردم اینطوری که بنا می آورند این طور نیست و در صورتی که در حضور ما بعضی نسبت ما بشما می دهند و شما سالت هستید ایها مردم منصرف نیستند بنده خیلی تعجب میکنم از اینکه وقتی که من حائین هستم چرا باید یک چیزی را که در باره من می گویند من در مقام رفع این گفتگوها نیستیم و منی خواهم رفع نهمت بشود بنده عرض می کنم اگر در بنده حیات سردم با نام بگویند حیات لوده و اگر در بنده حیات لوده است همیشه بگویند که من شخص حیات لوده است و ببط و لاله بگویند هر کسی ببط و لاله بگوید بنده عقیده ام این است که هر وقت کسی بگوید حیات لوده است برادر منم با نام هم جورده است مادامی که در این خدمت هستم بمجلس و مجلسیان صدیق و راستگو باشم و خیانت نکنم بنده این لفظ و کلاه را از هر کس باشد بطور عموم استعمال کند خیانت می دانم خواه از یک روزنامه نگار خواه از یک نماینده باشم باین جهت بهما از این هر کس لفظ و کلاه را بگوید این شخص مسلماً خائن وطن است اینک در هر مجلس و محفل مذاکره می شود و می گویند و کلا چنین و چنان کرده اند این خیانت است و اسم این را تربیت می گذارند بنده می گویم اگر آن شخص راست نمی گوید باید اسم ببرد که فلان وکیل است یا فلان شخص است که این خیانت را کرده است بنده بهیچوجه نمی توانم این اظهارات را بپذیرم چنانچه در چندی قبل در هیئت رئیسه استعفای خود را تقدیم کردم معذالك پذیرفته نشد و باین ترتیبات عرض میکنم اگر یک ترتیب صحیحی داده شود با کمال انتخاب حاضریم بپذیرم و بر خدمت خود باشم و اگر ترتیبی داده نشود بنده مجبورم یعنی آنقدر از من ساخته است که خودم استعفا کنم و عرض میکنم باز که لازم است در این خصوص مذاکره شده نتیجه حاصل شود .

رئیس - گویا بعضی از آقایان میل دارند که در این خصوص مذاکره شود چون این مطلب جزء دستور نبوده است برای اینکه بر هیئت رئیسه هم ایرادی نشود خوب است رأی بگیریم اگر می خواهید که در این موضوع مذاکره شود مذاکره میکنیم .

وحید الملک - موضوع چیست .

معاضد السلطنه - موضوع اینست که یک دسته جمع شده اند و در تخریب اساس مملکت دارند سعی میکنند و اسباب همه قسم مضطرات از برای ما راهائی مملکت موجود کرده اند فرض از مذاکره این است که اگر وزراء در اینجا قول صریح دادند تا چند روز دیگر می توانند کاری بکنند که رفع این مفسدین بشود بسیار خوب والا بیخود ما خودمان را معطل نکنیم شما اینجا قانون دیوان محاسبات می نویسید که بعد از ۲۰ سال دیگر بدر شما خواهد خورد یا نخواهد خورد بنده عرض میکنم اول اساس مملکت را درست کنید بعد بر روی سر فروش و قوانینش ببینید مملکت در چه حال است .

حسنعلی خان - آقای معاضد السلطنه بطور کلی یک بیاناتی فرمودند که بنده هم اغلب آنها را تصدیق میکنم از اینکه در این مدت واقفاً بطوری که دلخواه ملت و ما بوده است امورات پیشرفت نکرده است در این حرفی نیست ولی در اینجا ما رأی درجه می گیریم اگر رأی میگیریم در اینکه داخل در مذاکرات شویم بنده عرض میکنم که موضوع چیست در این خصوص بنده نمی شود مذاکره کرد مگر اینکه یک طرفی داشته باشیم که با آنها طرف شویم که این مطالب را روبروی آنها بگوئیم خودمان مکرر تجربه کرده ایم که در مجلس خصوصی و در اطاق تنقیس بعضی از نمایندگان نسبت بکابینه حرفی آورده اند و همان کافی بوده است از برای اینکه هیئت کابینه را متزلزل بکنند و وقتی که مادر مجلس شورای ملی این عنوان را بکنیم این طبعاً هیئت وزراء را متزلزل میکند وقتی که مادر مجلس شورای ملی این عنوان را بکنیم بنده عرض میکنم این هیئت وزراء یا یک هیئت وزراء دیگر هیچ اهمیتی ندارد که این هفت نفر برداشته شود و یک هفت نفر دیگر برای مملکت انتخاب شوند لیکن یک اسلحه را باید در نظر داشت و آن اصل این است که تمام دنیا آنرا اتخاذ کرده اند و مادام که هیئت وزراتی در مملکت باشد که اکثریت مجلس شورای ملی با آنها نباشد امکان عقلی ندارد که آن وزراء بتوانند کار بکنند بنده آنطور که حس میکنم مطابق جرایمی که میخوانیم و مذاکراتی که بین خودمان میکنیم چنین حس می کنیم که این وزراء یعنی این هیئت اگر یک وزراتی قانونی بودند می ایستند بیایند بمجلس و رأی اعتماد از مجلس بخواهند والا باین ترتیب بنده شخصاً تصور می کنم که این مذاکرات هیچ فایده نخواهد کرد اگر اینجا یک ساعت حرف بزنیم فقط خودمان را خسته و وقت مجلس را تلف کرده ایم و این حرفها اسباب این میشود که آنها کنار میروند بدون اینکه ما یک کابینه حاضر داشته باشیم پس خوب است آنها را بخواهیم و ایراداتی که داریم در حضور آنها بگوئیم بهمین یک برای بگیریم و یک برای بدهیم یا رأی در بقای آنها خواهد داد که آنوقت آنها باز مشغول کار میشوند یا اینکه عدم اعتماد را نسبت با آنها اظهار می کنید و آنها هم میروند بی کار خودشان و یک هیئت دیگری میآیند مشغول کار میشوند در هر حال بنده عرض می کنم مملکت مشروطه قانونی

باید یک هیئت وزراتی را داشته باشد که اکثریت مجلس را داشته باشد و آن اکثریت ثابت باشد و الا امکان عقلی ندارد که ما یک قدم رو به اصلاح بگذاریم .

رئیس - باید رأی گرفت در اینکه در این خصوص وارد مذاکره بشویم یا خیر .

رئیس - وزرا را خبر می کنیم تشریف بیاورند البته و کلا حق دارند وزراء را بخواهند سؤال و استباضح نمایند حالا رأی می گیریم در اینکه در این خصوص داخل مذاکره شویم کسانی که مذاکره در این موضوع را تصویب می کنند قیام نمایند تصویب نشد .

ادیب التجار - چون یک قسمت از اظهارات آقای معاضد السلطنه در اینجا طوری شد که این وزیر از امروز دیگر نمی توانند کار بکنند بطوری که احساس کردیم اگر وزراء حاضر شوند قدری صحبت شود و آنها هم معظورات خودشان را بگویند بهتر است و یک رأی در اعتماد با آنها گرفته شود و الا یک بحران بزرگی در این مملکت واقع میشود .

در این وقت راپورت کمیسیون بودجه بمضمون ذیل قرائت گردید :

در روز دوشنبه ۲۸ ذیحجه کمیسیون بودجه در تحت ریاست آقای میرزا مرتضی قلی خان منتهی گردید از بابت مالیات کسب و معز آباد بزرگوار تمالیه شرحی نگاشته بودند که از قرار تصدیق انجمن ولایتی و حکومت بزد و تحقیقاتی که وزارت مالیه از خارج نموده این دو قنات بکلی خشکیده و از میان رفته و منافع این دو محل منحصر بظالی یکصد و پنجاه تومان است که از مرتجع این دو محل و مزارع دیگر جنب آن دریافت میشود وزارت مالیه پیشنهاد کرده تصف مالیات این دو محل فعلاً بتعقیف مقرر شود که مالکین آن در صد دایمی بر آید پس از آنکه آباد و قادر در پرداخت تمام مالیات شود تمام دریافت خواهد شد کمیسیون بودجه پس از تحقیقاتی که در این باب نموده با اتفاق آراء حاضرین پیشنهاد وزارت مالیه را تصویب مینمایند که فعلاً مبلغ چهارصد تومان از تصف تومسان اصل و فرع مالیات کسب و معز بتعقیف مقرر شود و زیادت را مطالبه نمایند تا پس از آبادی این دو قنات ترتیب جدیدی در آن داده شود .

مخبر کمیسیون سلیمان ابن محسن

سردار اسعد - بنده پیش از آنکه داخل دستور شوم اجازه خواسته بودم قدری تعویق افتاد و عرض بنده این بود که در باب عدلیه می خواستم حرف بزنم وضع عدلیه ما خیلی بد است و تمام طبقات را متضرر کرده است و افکار مردم را مفلوس نموده و مردم عوام که معنی مشروطه و عدالت را نمیدانند خیال می کنند که از عدلیه حاصل شده است بواسطه مشروطه است و حال آنکه هیچ دخلی به مشروطه ندارد البته باید در هر مملکتی عدلیه باشد و آن عدلیه را باید کاملاً تصفیه بکنند و ما چون در مملکت عدلیه نداشته ایم و بتازگی تاسیس شده است پس باید حالا که اول عدلیه است شروع به اصلاح

او کرد و مدتها لازم است که این عدلیه تصفیه شود اما بد بختانه در این دو ساله که عدلیه تاسیس شده روز بروز وضع عدلیه بدتر شده است و هیچ امید بهبودی در آن نیست مثل اینست که آتشی بیک خانه بیفته و یک کم گرم سرامت بیک خانه دیگر بکند و بیک شهر برسد و هر دفعه که بسا کتین شهر بگردد آتش افتاده است و می سوزاند جواب بگویند صبر کنید ما فکر را می کنیم ما فکر اساس و تسویه کلیه کارها هستیم بنده عرض می کنم تا آتش تمام شهر نرسیده اول جلو آتش این یک محله را بگیریم تا اینطور بشام مردم بد نشود اینطور مردم بفریاد نیایند و این قسم تمدنی بمرم نشود و خیال از مردم الان در میان شهر افتاده اند و هر روز در حرف بدزدن هستند این کار با و کلاه است اگر باید عدلیه را تعطیل کنید اگر تعطیل لازم نیست الا جلو گیری این معایب را بکنید و هر فکری دارید بکنید در هر صورت با این عدلیه وضع این شهر وضع مردم و از اجار آنها را بطوری می بینیم که عاقبت درست نمی آید و در وضع بسیار بدی می بینیم که از و کلا محترم که در این کار هر چه زودتر اقدامی کنند اگر امر و بشود بهتر از فرستادن زودتر یک جلو گیری از عدلیه بکنید .

رئیس - در باب عدلیه در کمیسیون پرگرام چیزی نوشته شده داده ام طبع و توزیع بکنند ما این نمایندگان وقتی توزیع شد آنوقت در آن باب مذاکره میکنیم .

شیخ غلامحسین - این راپورتیکه خوانده شد بنده گمان میکنم که از وظیفه مجلس خارج است بجهت اینکه استعدای تخفیف چهارصد تومان از مالیات مطابق ماده ۹۱ قانون انجمنهای ایالتی و ولایتی باید تخفیف پس از آنکه انجمن ایالتی و ولایتی تصدیق نمود بتوسط ایالت بوزارت مالیه داده شود و وزارت مالیه که تصدیق کرد این تخفیف داده میشود هیچ لازم نیست که بکمیسیون بودجه و مجلس بیاید مجلس رأی بنده ماده ۹۱ قانون هم حاضر است می خوانم ماده مذکور را قرائت نمود و گمان میکنم این مطلب سابقه هم دارد یک چنین راپورتی سابقاً آمد بمجلس گویا نسبت بیک از مجالهای خراسان بود که مجلس او را برگردانید که باید انجمن ایالتی تصدیق بدهد و با تصدیق وزارت مالیه این تخفیف باید داده شود .

سلیمان میرزا - اینکه آقا شیخ غلامحسین می فرمایند گمان نمی کنم این مسئله وظیفه مجلس باشد فراموش فرموده اند اصل قانون اساسی را که جز تبدیل مالیات و تخفیف هیچ کم و زیادتی در مالیات صورت نمی گیرد مگر بتصویب مجلس شورای ملی بلی آن فصلی که خوانده شد راجع به ترتیب تحصیل اجازه است که بجهت ترتیب ممکن است تحصیل کرد آن اجازه را یعنی یک وقتی که بخواهد یک تخفیف بیک آبادی بدهند انجمنی که در آنجا هست و اعرف بحال آنجا هست اگر تخفیفی لازم داشت و پس از تحقیق خودش لازم دانست آن تخفیف را تصدیق میکند و میفرستد بوزارت مالیه پس از تحقیقات اگر مالیه آن تصدیق را تصدیق کرد و صحیح دانست می فرستد مجلس و در هر صورت مجلس

باید که در خصوص تخفیف و عدم تخفیف آن نقطه رأی بدهد در هر صورت راجع به مجلس است و از وظائف مخصوصه مجلس است و اگر این ترتیب را که خوانند بدست بگیرند بگذرد بگذرد بگذرد بدست خواهد آمد و يك عدم مسئولیت کاملی هم در مملکت پیش بیاید که انجمنها بیک ترتیبی تصدیق تخفیفانی ندهند و يك هرج و مرجی بدست خواهد آمد که اصلاح آن بهیچوجه ممکن نیست و در همین موضوع بخصوص هم مطابق همین ترتیب معمول شده است که وزارت مالیه تصدیق کرده و نوشته است و فرستاده است که این دو محل بواسطه خشکی این دو قنات نمی توانند این هشتصد تومان را بپردازند تقاضای يك تخفیفی کرده و آن تخفیف را مالیه با آن پیشنهادی که تصویب کرده است مجلس فرستاده است کمیسیون بودجه هم پس از تحقیقات و رسیدگی چون ببیند که این قنات خشک شده است و امروز هم آن تصدیق عملی که باید بشود باین زودبها دست نمی دهد خواسته است که آنقدری که ممکن هست مالیات بدهند و همان است که انجمن ولایتی تصدیق کرده است و علاوه بر آن تصدیق دیگری هم هست از حکومت که آنها هم تصدیق کردند که يك تخفیفی داده شود و باین ترتیب کمیسیون بودجه رأی داده است که این تخفیف را باین دو محل بدهند تا زمانی که آباد شود وقتی که آباد شد آن وقت مالیات آنجا را تمام بدهند حالا بسته است برای مجلس اکثریت مجلس اگر قبول کرد که این تخفیف داده میشود و اگر رد کرد داده نمیشود .

و تصدیق داده اند که این تخفیف لازم است دیگر این همه مذاکرات لازم ندارد .
آقا شیخ حسین یزدی - بنده می خواهم عرض کنم که بعد از این چهارصد تومان دیگر را کی میدهید تحقیقاً این قنات خشکیده است رئیس وزیر مالیه چهار صد تومان را پیشنهاد کرده است که تخفیف بدهید بیش از این نمی توانیم رأی بدهیم چنانچه اگر اطلاع دارید که محل ندارد با وزیر مالیه مذاکره کنید پیشنهاد کند .
معاضد الملک - عدّه نمایندگان حاضر (۷۲) روزه سفید علامت قبول (۶۲) امتناع [۱۰] - رئیس - به اکثریت تخفیف چهارصد تومان تصویب شد .
اسامی اشخاصی که تصویب کرده اند: آقای میرزا ابراهیم خان - آقا شیخ علی شیرازی - آقا میرزا ابراهیم قمی - درکن الملک - لسان العکماء حاج شیخ علی خراسانی آقا سید حسین کزازی آقا میرزا ذودخان آقا سید جلیل علی زاده ابوالقاسم میرزا فهیم الملک آقامیرزا یانس دهخوارقانی آقا میرزا رضای مستوفی آقا عبدالرحمن بروجردی مین الرعایا لواءالدوله انتظام الحکماء معاضد الملک آقا شیخ اسدالله خیابانی دکتر حیدر میرزا حاج شیخ رئیس مشیر حضورد کتیراسامیل خان آقا شیخ ابراهیم زنجانی شیبانی حاج صدیق الملک حاج آقای شیرازی میرزا محمدنجات صدراعظمه افتخار الواعظین دکتر امیرخان آقا سید حسین اردبیلی سردار اسد وکیل التجار طباطبائی ارباب کیخسرو آقا میرزا رضای نائینی حاج مرالمالک آقا سید محمد باقر ادیب ضیاءالملک نجم آبادی بهجت متصرف السلطان آقا شیخ غلامحسین آقامیرزا مرتضی قلی خان حاج سید نصرالله سلیمان میرزا معاضد السلطنه حاج میرزا رضا خدان متین السلطنه ذکاء الملک دهخدا محمد هاشم میرزا هشتارودی حاج سید ابراهیم حاج محمد کریم خان قشقایی آقا سید حسن مدرس آقا شیخ حسین زدی آقا محمد بروجردی در این موقع راپورت کمیسیون بودجه ایضاً بمضمون ذیل قرائت شد :
کمیسیون بودجه بتاريخ ۲۲ شهریور ۱۳۲۰ هجری ۱۳۲۸ هـ ساعت بیست و نه در تحت ریاست آقا میرزا مرتضی قلی خان تشکیل گردید .
لابحه وزارت امور خارجه و معارف راجع به معارف مسافرت چهار نفر شاگردان فارغ التحصیل مدرسه سیاسی که کبیته اتاد و ترقی ایران دریاویس تقاضا نمود که بفرستند بیاریس و در آنجا داخل مالیات شوند معارف تحصیل آنها را کبیته در آنجا خواهند پرداخت قرائت نمود وزارت خارجه و معارف برای هر يك از شاگردان مزبور يك يكصد و پنجاه تومان تصویب نمودند که يكصد تومان معارف راه و پنجاه تومان معارف ابتدائی ورود آنها بشود کمیسیون

نفر از مدرسه سیاسی خواهد بود و بهیچوجه وظیفه مانیست که بدایم این چهار نفر چه اشخاص هستند و درجه تحصیلشان چیست و به انتخاب چه بوده انتخاب کرده اند یا انتخاب نکرده اند وظیفه ما این است که نظارت داشته باشیم که آنها را بفرستند غیر از این کار نداریم و مستعدی هستم از آقایانی که بعد از این اجازه خواهند خواست در موضوع راپورت کمیسیون بودجه و بلزوم دادن این وجه یا عدم لزوم صحبت بفرمایند و الا داخل درجه تحصیل یا انتخاب یا اینها کجا هستند بشوند خارج از موضوع است .
مشیر حضور - نمایندگان محترم آن ششصد تومان که برای معارف مسافرت چهار نفر پیشنهاد شده است بدون مذاکرات بنام سعادت آتی و وطن تصویب بفرمایند و در این باب زکبیته اتحاد و ترقی که این اقدام معارف پرورانه را کرده اند تشکر میکنم و بقیته بنده این است که اولیای دولت به این مسئله اهمیت داده يك لایحه به مجلس پیشنهاد شود که در دووازه نفر دیگر را بفرستند برای تحصیل که آن خیلی لازم است برای وطن ما .
وکیل التجار - بنده تمام فرمایشات مغیر محترم را همراه مگر يك نقطه آن این است که شاگردانی که حرکت می کنند باید يك اشخاص نباشند که خودشان و اولیای امورشان استطاعت داشته باشند که صورتی باید این وجه داده شود که اولیای آنها قوه دادن معارف آنها را نداشته باشند و الا اگر اولیای آنها بتوانند آوقت به این حور اشخاص بی جهت نباید پول داد البته خودشان و اولیای آنها میتوانند معارف خودشان را بدهند تا این اندازه را بنده عرض میکنم دیگر بسته برای مجلس است .
سلیمان میرزا - هر چند از هم خارج از موضوع است ولیکن خیلی خوب نظری است که از فرمای انتخاب بکنند لیکن در صورتی که تساوی شرط موجود باشد یعنی دو نفر تحصیل کرده باشند قابل تحصیل و تکمیل بوده باشند یکی قوی یکی فقیر البته در تساوی و قابل بودن فقیر مقدم است چون غنی میتواند اداره کند کار خودش را بیاید درس میتواند اسباب تحصیل او فراهم کند ولی دو نفر هست یکی تمام شرایطش یعنی از جهت تحصیل تکمیل است دیگری به آن درجه نیست مانع است فقط برای اینکه غنی است بیایم برای اینکه باید از فقراء باشند آن فقیر تحصیل نکرده و بفرستیم ولی شخص قابلی که فقیر باشد ما او را انتخاب میکنیم معلوم است این يك نظری است که وزارت معارف باید بکنند حالا هم تذکراتش بوضع خواهد بود .
وکیل التجار - مقصود بنده این نبود که کلا از فقرا انتخاب شوند و از اغنیاء کسانی که قابل باشند ندارم بنده عرض کردم اینها را که انتخاب میشوند گر فقیرند که باید این وجه داده شود و اگر غنیها هستند می توانند اولیای آنها معارف آنها را بدهند بجز لازم نیست پول معارف بآنها داده شود .
حاج سید ابراهیم - در کمیسیون بودجه آنوقت که مذاکره میشد مغیر تشریف نداشتند عرض میکنم که مذاکره شد کسانی که فرستاده می شوند از رفته اند و امتحان داده اند معذالک برای اینکه مکتب داشته اند آنها را قبول نکرده اند این چهار نفر را از روی دستور العمل آنها اشخاصی که دارای مکتب نبوده اند

ممین شده اند معطل هم ندارند جز همین تصویب معارفشان
افتخار الواعظین - بنده عرض کردم در صورتی این وجه را باید تصویب کرد که این اشخاص امانت کرده شوند بنده میدانم که وظیفه مجلس نیست ولی باید بدانیم که بچه هست که حاضر است برای تحصیل و عاملتر است ولی بواسطه اینکه فقیر است او را انتخاب نمیکند ولی بواسطه اینکه فقیر نیست و انتسابی بجائی دارد و درجه تحصیلشان بعد کمال نیست بعضی ملاحظات او را انتخاب نمی کنند و بفرستند حال آنکه درجه تحصیلشان بدرجه او نیست و اولیای امور آنها میتوانند معارف آنها را بدهند بنده مقصود این بود که ما باید بدانیم که چهار نفری را که بفرستند در میان شاگردهای مدرسه سیاسی از آنها حاضر تر و عالتر کسی نیست آنوقت ما باید تصویب کنیم که این اشخاص فرستاده شوند .
سلیمان میرزا - باز تکرار می کنم که این داخل در اجرائیات است باز آقای افتخار عرض می کنند مطابق نظارتی که همه نمایندگان دارند پس از آنکه این را اجرا کردند اگر موافق میلشان نشد آنوقت استیضاح بفرمایند و قبیل از اجرا این قصاص قبل از جنابت است اگر عقیده شان نیست که این چهار نفر بروند پس از آنکه وزراء این چهار نفر را فرستادند اگر در اینجا دیدید سوء استفاده کرده است از مجلس آنوقت حق داده است که هم سؤال بتوانند بکنند استیضاح امروز گویا موقع هیچ کدام نباشد
آقا سید حسین اردبیلی - بنده تأسف دارم که مملکتی را که ما باید ترقی بدهیم از جهت معارف با تساوی نظر غالباً کارها بخصوصیات شخصی گذشته است بدون اینکه مراعات این امتیازات بشود بخصوصاً يك چند نفری را انتخاب میکنند و بنده همین قدر مغیر کمیسیون را یکی از معتبرترین اشخاص معارف پرور میدانم همین فرسوا اگر اطمینانی بدهند که در این مقام رعایت ترتیب قانونی شده و واقفاً مراعات آنها شده است عرضی ندارم و الا بنده اینم که وقتیکه رأی دادیم اشخاص صحیحی خواهند فرستاد با اینکه ملاحظات خصوصیات میشود .
سلیمان میرزا - این تأمینی را که آقای اردبیلی می فرمایند با این حسن ظنی که به مغیر دارند متأسفانه از وظیفه مغیر خارج است این تأمین را باید آقای معارف وزارت علوم که در اینجا تشریف دارند بدهند که بقاصه انتخاب بکنند مغیر کمیسیون بنده نمی توانم هیچ اطمینانی بدهم و حق مانیست داخل اجرائیات بشویم ولی در موقع انتخاب محققاً باید اشخاص صحیح انتخاب کنند و گمان این است که انتخاب بکنند حالا معارف وزارت معارف تشریف دارند اگر تأمینی در این خصوص لازم است خودشان خواهند داد و تأمین خواهند کرد فقط کمیسیون بودجه تصویب کرده است که این ششصد تومان وجه قابلی است از برای حرکت آنها و این چهار نفر شاگرد را میتوانند به این واسطه از برای تحصیل بفرستند و زودتر بفرستند .
معاون وزارت خارجه - مذاکرات آقای مغیر گمان میکنم کافی است و تردید آقایان را رد کرده باشد ولی لازم شد که بنده هم يك توضیحی عرض کنم اولاً شرایطی که برای این متعلمین شمرده شده است فقط شرایطی نیست که اینها شاگرد مکتبی

نمی باشند که اینها را از اینجا بردارند بپردازند آنجا مشغول کار شوند بلکه اینها باید در یکی از مدارس تحصیلات خودشان را کرده باشند و دارای دیپلم باشند بعد بروند آنها و يك ترتیب اداری یاد بگیرند و برای خدمت هستند از بین آنها از اشخاصیکه داوطلب بوده اند انتخاب کرده بواسطه اینکه همه آنها حاضر نیستند بروند آنجا باید يك معارف مختصری که کبیته به آنها بدهد بتوانند معارف کنند و بکلی دولت يك کمکی نکرده باشد در مقابل معارفی که کبیته می کند به این جهت تقاضا شده است که خرج سفری به آنها داده شود و تمام ملاحظات دیگر هم از لحاظ این که معلومات صحیحی داشته باشند و مزیت دیگر داشته باشند با اینکه بالاخره اولیای آنها قدرت مساعدت است اطمینان دارم و میتوانم هم اطمینان بدهم که اشخاص با این شرایطی که عرض کردم انتخاب شده اند که کمال صلاحیت را دارند .
آقا شیخ علی خراسانی - بنده مخالف نیستم با اینکه ده هزار تومان یا بیست هزار تومان تصویب در این راه بشود اما آقای مغیر گویا يك اشتباهی فرموده بودند و فراموش کرده اند اقداماتی که در این خصوص شده است بجهت اینکه تلگراف بمجلس کرده بودند و از مجلس خواسته بودند که نظارت شخصاً باینکار بکنند با شرایط معلومه اینکه بوزارتین علوم و معارف اظهار شده بود که مشورت خودشان بفرستند و ما داخل اینکار تقویم شرایطی برای آنها امین کرده بودند که داخل در مدرسه سیاسی باشند و از مدرسه سیاسی دیپلم داشته باشند فقیر باشند چه باشند و حالا مغیر کمیسیون بفرمایند که ما نباید داخل در اجرائیات بشویم و این انتخاب صحیح واقع شده است و اما اگر بنده نمایم که آنها صحیح انتخاب شده اند و بهمان شرایطی که کبیته پیشنهاد کرده است و خواسته انتخاب شده اند باید بنده چگونه می توانم رأی بدهم که آن شرایط عمل شده است یا خیر .
سلیمان میرزا آقای حاج شیخ علی نسبت اشتباه به مغیر کمیسیون میدهند و حال آنکه خودشان قانون اساسی را فراموش کرده اند مجلس قوه مقننه است باید يك تلگراف خارج می تواند از قانون خارج بشود فرسوا يك تلگرافی از خارج رسید که شما باید در يك مطلب داخل شوید و آن کار را اجرا کنید مجلس نمی تواند آن تلگراف را سند فرار داده و از وظیفه حقیقی خودش که وضع قوانین است خارج بشود و داخل در قوه مجریه بشود بنده آن تلگراف را فراموش نکرده بودم مطابق قانون آن تلگراف را فرستادند بوزارت خانه از وزارت خانه پیشنهاد شود اگر یکی در خارج اشتباهی بکنند و از رسومات قانونی خارج شود مجلس نباید از وظیفه خودش غفلت کند از وزارت خانه پیشنهاد شده است و مجلس هم بکمیسیون فرستاده است مطابق قانون از برای این چهار نفر ششصد تومان که هر نفر صد و پنجاه تومان باشد تصویب کرده است بنده بارها در وقتی که مذاکره کرده ام که خارج از موضوع نشوند حالا هم تقاضا خواهم کرد که از موضوع صد و پنجاه تومان معارف خارج نشوند و داخل مذاکرات

فیر موضوع اینکه آیا داخل قوه مجریه بشود و بایک نیکرکف آریا می توانیم وظایف قوه مجریه را انجام بدهیم نشوند کمیسیون بودجه از برای این چهار نفر ششصد تومان تصویب کرده است و خیلی لازم دانسته و چنان هم که خودشان میدانند دیر شده است این کار حالا که از خارج مددی خواسته اند بمارف ما بکنند ما چرا استفاده از این مساعدت نکنیم اگر یک سال بیشتر این کار را کرده بودند حالا در حقیقت یک سال ماها جلو بودیم استدعا میکنم که این اندازه زیادت در این خصوص مذاکره نکنید و این ششصد تومان را که بهترین پولی است که برای بهترین محلها صرف میشود خرج حقیقی هم همین است اگر امید نجاتی باشد برای مملکت همین است و اگر میخواهند خدمتی بوطن کرده باشند همان طور که آقای مشیر حضور تقاضا کرده اند لایحه ای پیشنهاد کنند که چهار صد نفر فرستاده شود و زودتر بفرستیم اینها را که ما باید بواسطه معارف کارمان بیک جایی برسیم که تا کار معارف بیک جایی نرسد کار این مملکت بجا نمی آید (در این موقع پیشنهادی فرات شد باسم آقای مؤتمن الملک).

رئیس - پیشنهاد از آقای خیابانی بود نه از مؤتمن الملک. حالا رأی بگیریم برای بود کمیسیون بودجه که این ششصد تومان را تصویب کرده است.

کاشف - این اظهاری که آقای مغیر مکرر در اظهاراتشان وظیفه آقای رئیس را هم در عهده گرفته اند که نباید از موضوع خارج شدن عرض می کنم که این خارج از موضوع نیست فید دارند در اینکه اطلاع نمایندگان در اسامی اشخاص از وظیفه مجلس نیست دخالت در قوه اجراییه است؟

رئیس - آقای شاد در رأی اجازه خواستید نه برای مذاکره.

کاشف - بنده هم در رأی عرض می کنم و از این جهت اسامی آنها را منافی ندانم تقاضا می کنم اسامی آنها را اظهار کنند چون اشراف و متولیان مملکت همیشه می توانند که اطفال خودشان را بفرستند از برای تحصیل اگر چنانچه بنده اطلاع داشته باشم از قزاقی مملکت است با کمال شرف و خورندگی رأی می دهم از این جهت اسامی آنها ذکر شود خیلی خوب است.

سلیمان میرزا - اولاً آقایان نباید بدانند که مغیر محترم اسامی این چهار را نمی داند کمیسیون بودجه هم نمی داند معاون وزارت علوم گویند هم حاضر نداشته باشد و نداند و بنده عقیده ام اینست که باید فقرا را مراعات کرد و داخل در تحصیل کرد و عقیده ام اینست که یک شخص سرمایه داری که تحصیل کرده باشد و یک فقیری که هیچ تحصیل نکرده باشد و آن فقیری که هیچ تحصیل نکرده است او را بفرستیم بآنجا که ده سال مشغول بشود باید اینجا و هیچ نداند این عرض را هم کرده ام که حتی الامکان با تساوی شروط فقیر مقدم است برای اینکه ادبای آن غنی می توانند برای او

وسائل تحصیل را فراهم نمایند و آن فقیر نمی تواند خوب است رأی بگیریم و اجازه در این رأی هم به بیش از یک نفر نباید داده شود.

رئیس - رأی بگیریم کسانی که تصویب می کنند رایورت کمیسیون بودجه را که ششصد تومان برای مخارج مسافرت چهار نفر که بارویا می روند داده شود در وقت سفید بپندازند.

شروع بباخذ رأی گردید.

معاضد الملک - عده حضار ۷۶ و رفته سفید علامت قبول ۵۸ امتناع ۱۸ اسامی اشخاصیکه تصویب کرده اند ذکا الملک متین السلطنه - دکتر اسمعیل خان - کاشف - آقا شیخ علی شیرازی - شیبانی - انتظام الحکماء معاضد السلطنه - مؤتمن الملک - دکتر امیر خان معزز الملک - طباطبائی - سردار احمد - ارباب کیخسرو - انصاری الواعظین - میرزا دادخان - سید حسین کرازی - لسان الحکماء - حاج مر المملک - دکتر حیدر میرزا - معتمد انصاری - سید المملک نیر السلطان - آقا سید محمد باقر ادیب - آقا سید جلیل - نجات - مشیر حضور - معین السراپا - حاج آقا - بهجت - آقا شیخ اسدالله - نهب الملک - متصرف السلطان - ابوالقاسم میرزا - حاج شیخ رئیس - آقا سید حسین اردبیلی - آقا شیخ ابراهیم - ابراهیم زنجانی - آقا شیخ غلامحسین - آقا میرزا مرتضی قلیخان - حاج سید نصرالله - سلیمان میرزا تربیت - رکن المملک - میرزا ابراهیم قمی - علی زاده - مشیر الدوله - حاج محمد کریم خان - محمد هاشم میرزا - دهخدا - حسینی خان - وحید الملک - حاج سید ابراهیم - صدر العلماء - میرزا یانس دمخوارقانی.

قانون عتیقات
ماده اول - حفر اراضی مملکت ایران در طلب اشیاء عتیقه جداً ممنوع است مگر بعد از تحصیل اجازه رسمی از اداره عتیقات.
ماده دوم - مخارج حفر همه جا بعهده اجازه گیرنده است و جزء مالیات دیوانی محسوب نمی شوند.
ماده سوم - از سنک و سفال و شیشه و کاشی هر چه استخراج شود در آن بعنوان مالیات بدولت خواهد رسید و مابقی بصاحب ملک و صاحب اجازه موافق قرارداد که با هم داشته باشند.
ماده چهارم - از طلا آلات و نقره آلات مسکوک و غیر مسکوک همچنین جواهر آلات و فلزات مستخرج به مستخرج او داده خواهد شد. دقت به عبارت است از زرد سیم و مسکوک و جواهرات که در ظرف یا محلی جمعاً پیدا شود.
ماده پنجم - آنچه اثاثیه سلطنتی از قبیل تاج و تخت و شمشیر و خود زر و سیر و سایر آلات حربیه مرصع بجواهر و همچنین ظروف و آثار دیگر که در آن اسم سلطنتی منقور و مبلاتم دیگر معلوم باشد که متعلق سلطنتی بوده متعلق بدولت خواهد بود و دولت در ازای حق الزحمه ده یک از قیمت آن جنس را بمنتخرج می دهد.
ماده ششم - مسجده و ستون و کتیبه هایی که اهمیت تاریخی داشته باشد و آنچه راجع بسلاطین قدیم باشد متعلق بدولت خواهد بود و جزء مالیاتهای مذکور در ماده سه و چهار محسوب نخواهد شد فقط دولت صدی ده از قیمت به صاحب اجازه حق الزحمه خواهد داد.
ماده هفتم - هر گاه کسی بی اجازه اداره عتیقات حفر اراضی نماید یا چیزی از عتیقات و مستخرجات را پنهان نمود و حقوق دولتی را نیرداخته باشد پس از کشف عیناً ضبط دولت شده مرتکب مجازات قانونی مخصوص باشد متعلق بدولت دارد چنانکه جر و مالیات خواهد شد.

ماده ۹ - در اشیاء مستخرجه دولت همیشه از روی قیمت اضافی محلی با صاحب اجازه طرفخواهد بود که یک نفر از طرف صاحب اختیار و یک نفر از طرف دولت از اهل خیره محلی در تحت نظارت ممتشین تعیین قیمت خواهند نمود.

رئیس - داخل می شویم در شور کلی این قانون.

حاج سید ابراهیم - فرض بنده این است که چون مدتی است که این اداره عتیقات عنواناً تأسیس شده است ولیکن هیچ ترتیب منظمی ندارد و بودجه این هم که در کمیسیون بودجه آمده بود تکلیفی ندارد و خود معاون وزارت فواید عامه هم که آمده بود اظهار می کرد کمیسیون چون اداره ترتیب درستی ندارد و به ملاحظه اینکه مجلس هم و اما کارش زیاد است و این هم اهمیت دارد بنده تقاضای فوریت آنرا می کنم که یک شور در آن بشود.

مغز الملک - عقیده بنده یک تندی مغالطه دارد با عقیده آقای حاج سید ابراهیم و آن اینست که فرق کسانی که همیشه در کار بوده اند و برای کار پخته شده اند و آن (صاحبخانه ها) است که کسایتیکه پخته شده اند همیشه وقت و حشر را صرف آنکاری میکنند که احتیاج آنرا حس می کنند و بیشتر در کارهای خودشان خارج از این ترتیب و نظم معینی نمی شوند و همیشه مشغول آن کارهایی می شوند که مملکت زیادتز محتاج به آن است و ملاحظه الا هم فالاهم را می کنند بدینجهت ما این ترتیب را کمتر رعایت کرده ایم و هر چه پخته شده اند بهمان مشغول خواهیم شد بدینجهت در دست ملتفت این نکته نشدیم اگر نقشه و پروژه ای راجع بقانون راه آهن هائی که موم نیست در چند وقت دیگر خواهند کشید بیاورند اینجا فوری مشغول آن خواهیم شد در قانون نویسی این نکته را نباید همیشه ملاحظه کرد که آن چیزی را که مملکت به او محتاج است آن قانون را وضع کنند و الا این تصور می کند که مملکت ما هنوز محتاج بقانون عتیقات نشده باشد یعنی برای عتیقات بگذارند و وقت نتیجه این خواهد بود که فقط یک اداره عتیقات مفصلی نظر بیک ناخوشی که ما را گرفته است لا چون همیشه در هر کاری ناخوشی داریم که یک اداره فوق العاده ترتیب می دهیم ، بواسطه گذشتن این قانون مایک اداره مفصلی به اسم اداره عتیقات تشکیل خواهیم داد و یک بودجه برای آن منظور خواهیم کرد در صورتی که اگر این قانون نباشد و آن اداره نباشد هیچ سگته و نازلی یعنی در بودن و نبودن این اداره عتیقات هیچ صدمه در این مملکت وارد نخواهد آمد چه اینکه در مقام قانون گذاری باید ملاحظه آن چیزی را کرد که محل احتیاج ما و محل احتیاج سایر مردم است بعضی مطالب است که تجمل است و ناواقعی که انسان احتیاجات خودش را بکلی رفع نکرده باشد نمی تواند به تجمل بپردازد و همچنین تا وقتی که بعضی قوانین که خیلی خیلی محل احتیاج است تدوین نشده است ردان بنده عتیقات و قانون عتیقات و قوانین عتیقات نوشته شده به مقدمه بنده صحیح نیست و چنانچه عرض کردم گذشتن این قانون از مجلس چه خواهد شد.

تأسیس یک اداره مفصل و گذراندن یک بودجه مفصلی خواهد بود و با وجود ضیق مالی مملکت این طور تجملات را نمی توانیم قرار بدهیم و بنده فوری را که تقاضا نمی کنم علاوه بر ضد آن هستم که این قانون از مجلس بگذرد.

منتصر السلطان - چون اینجا مذاکره فرمودند که الا هم فالاهم را باید منظور داشت یک نظر تروتی و یک نظر بودجه ای باید داشته باشیم و احتیاجات وقت و موقع را هم در نظر داشته باشیم و یک نظر دیگر هم به اداره ای که می خواهیم تأسیس میکنیم داشته باشیم بنده چند کلمه خواستم عرض کنم که کویا در این مسئله اشتباه فرمودند امروز خیلی احتیاج داریم به این قانون و اگر محتاج فوری نمی بودیم این به مجلس نمی آمد در وجه که کمیسیون نمی شد به دلیل بدلیل اینکه آن اداره بزرگی که فرمودید تأسیس خواهد شد و یک خرج کزافی برای دولت حاصل می کند اینطور نیست این اداره را که وزراء تأسیس و دائر کرده اند درم بودجه آن صد تومان بیشتر نمی شود این رسمیت بودجه ای است که ان به فرمودند محسن نیست در این مملکت اجرا شود اجرا شده است و بایک ترتیبی که بطور مودت قرار داده اند عمل می شود و در بودجه ای که تعیین مجلس شده است و الا در مجلس است دخل این اداره را بسم اداره عتیقات ذکر کرده اند فقط ضمیمه گزارش که تازه تأسیس شده چندین هزار تومان دخل دارد دخل او را نوشته اند که صبط دولت شده است و را کنار بوزارت مایه شده است پس بهتر این است که نمایندگان محترم اطراف بارها نگاه کنند بودجه مملکتی را که فرستاده اند ملاحظه کنند ببینند این اداره جزئی که در طهران دایر شده است چند عایدی بدولت دارد بعد شعبات دیگرش چه می شود یک نظر دیگری هم باید بکنند در این کار که از چه راه میگذرد و این حق را در باب مذاکرات مفصل شد که این حق حشر می است و هیچ فوری از انرا منتظر ایران هیچوقت نمیتوانند بگویند این حق را نمی دهیم چرا که مسلمان هستند نمی توانند مخالف شرع خودشان رفتار کنند یا بگویند ما بلوا می کنیم که مخالف شرع نبوی رفتار نکنیم پس باید حقوق اینکار را بدیند اما از این حیث که میفرمایند بوقع باید بکارها بپردازیم ما امروز می بینیم که اراضی طرف عربستان که الان مشغولند و بعضی چیزهایی را می برند که بآنها تعلق دارد چون بعضی اداری است که مجزی است و جزء امتیاز نیست و سایرین الان مشغولند بعفر آن خیلی چیزهای عتیقه که قیمت های گزاف دارد بیرون می آورند و برای مملکت و دولت اول تروت است باید ما ملاحظه بکنیم که یک مرتبه متذکر می شویم می بینیم تمام ثروت مملکت ما را برده اند و ما وقتی بپرداز می شویم که دیگر هیچ نداریم و قانونی برای آن وضع نکرده ایم قوای مقننه هیچ فکری برای آن نکرده اند و فکر یک دخل آبی

کرده اند و حال آنکه دخل آبی این است که بما یول می دهد و منافع این کار این است که امروز فلان کاشی یا فلان کتیبه یا فلان ظرف بیرون می آید که قیمت های زیاد دارد و بنده رد می کنم این فرمایشات ایشان را و میگویم امروز خیلی محتاجیم باین قانون و اداره و دخل آن امروز در شعبه طهران بمجلس تقدیم شده است و خرج آن سالی هزار و در پست تومان بیشتر نمی شود.

حاج آقا - کدام این است که فرمایشات آقای مغیر با آن ترتیبی که فرمودند یک مقصدی خارج از موضوع بوده اول یک شرح مفصلی بیان کردند که عتیقات بموجب قانون اسلام یک چیزی باید بدهد من این را نفهمیدم این چه ربطی پیدا کرات دارد ما امروز یک نظر تروتی داریم و قانونی که می خواهیم بنویسیم که می گوئیم یک چیزی عاید دولت بشود از این عتیقاتی که استخراج میکنند و ملتفت نیستیم که ما هر وقت یک چیزی از این عتیقات در خارج دیدیم می بینیم و می بینیم می گوئیم باید یک قانونی برای آن بنویسیم و منتظر استیاج آن است اما نمی شویم و منتظر می شویم مخارج آن را که چه قسم باید داد یک ارضی حرایه ری یک مقداری عتیقات دارد بعضی مشغول شدند در آوردن و یک مقداری هم عاید اداره مرکزی عتیقات شد از این جهت خواهند یک قانونی بنویسند پسری عتیقات و بمجرد گذشتن فورا میزها و صندلی ها در طهران و یک شبی در سایر ولایات معین می شود و یک اداره دائمی می شود در این مملکت آنوقت خواهند گفت نظر داشته ایم به این عتیقاتی که داشته ایم و مثل امروز نخواهد گذشت که چندین هزار تومان عایدات و واردات ما است و عرض صد تومان مخارج این اداره است و دیگر نمی دانستند که بحسب گذشتن آن قانون چون مرص ضمیمه سازی شروع پیدا کرده است شب آن در ولایات شروع می شود منضم شعبه تعهد بتریاک آن وقت می بینید که نوشته است پنج تومان و سه هزار و سه عیاسی دخل ششماه او است و نمی دانیم که هزار تومان خرجش شده بنده عرض می کنم در این موارد انسان نباید در یک چیزی از جزئیات و یک نقطه معینی از مملکت که یک عایدات معینی دارد نظر بیندازد و یک قانونی بنویسد و آنوقت بگویند ما عایدات داریم و درین چند ماهه چند هزار تومان عاید دولت شده ما اگر بخواهیم از این عتیقات که در این مملکت خارج می شود فایده برای دولت منظور کنیم یک اداره مستغنی لازم ندارد نباید اداره عتیقات درست کنیم یک ماده بر مواد تفرقه گیری می افزائیم و آن عرضی را که داریم حاصل خواهد شد و آن فایده هم عاید دولت می شود یک مخارجی هم بر بودجه دولت بیفزوده ایم من تصور میکنم فرمایشاتی که آقای مغیر فرمودند و مناقصی را که بیان کردند مایه توانیم به آنها برسیم در حالتی که این اداره را ساخته ایم و بعد ازین که این اراضی ری قدیم تمام شد و یک مقداری کندن و رفتند دیگر هیچ محتاج و مبتلا نخواهیم شد بیک اداره ای که اسمش را بگذاریم

اداره عتیقات بنده هیچ تصویب نمی جن اینکه در جزو اداره گمرک در همان ماده راجع به تفرقه گمرک یک چیزی می نویسیم و یک اداره مخصوصی برای عتیقات درست نمی کنیم این را راجع به اداره گمرک می کنیم .

وزیر پست و تلگراف - بنده تصدیق میکنم همانطوری که آقای معزالملک فرمودند که خیلی قوانین داریم که بهتر از قانون عتیقات است ولی قدری هم در آن طرف مبالغه شد در این مواد بجهت آنکه سه چهار ماده نوشته شده است راجع به قانون عتیقات که در موقع اینکه مردم می آیند اجازه بگیرند که یک اراضی را حفر کنند بجهت ترتیب باید با آنها رفتار شود حالا یک بودجه بیاورند اینجا که پنجاه هزار تومان خرج تصویب شده باشد و شعب اداره عتیقات در تمام ولایات حکماً باید باشد خیر هیچ نظری ابتدا نیست این یک قانونی است که از برای صرفه جویی وقت است چه سبت بماند چه نسبت بوقت چه نسبت به جغرافیای چه غیره بجهت اینکه وقتی که افراد مردم بیایند پیش و برای دولت شما از این قبیل تقاضاهایی که دارند اظهار میکنند وزیر اردری این قانونی که درست است با آنها ممانعه میکند ولی وقتی که یک قانونی نداشته باشد آنوقت هر تقاضایی را باید فرد فرد مردم بیاورند پیش وزیر هم پیشنهاد میکنند به مجلس شورای ملی و مجلس رجوع بکنند بکمیسیون پس می آید در مجلس سه روز هم در مجلس در آن خصوص مذاکره می شود آنوقت در هر مورد یک رای مخصوصی می دهند که شاید منفی یا آن رای خابقی است دولت که این مواد را پیشنهاد میکنند منظورش این است که یک ترتیب معینی بدست دولت بدهند که هر وقت راجع به عتیقات اشخاصی آمدند امتیازی خواستند فوراً رجوع بکنند بآن قانون بگویند بنابراین قانونی که در همان تاریخ از مجلس مقدس گذشته است من باشا یا فلان تصور رفتار کنم این برای خیلی از مقامات قایده دارد و بنده گمان نمیکنم آن فسر اشکال و اعتراض داشته باشد و اگر می ترسید که این یک خرجی دیگر پیدا بکند لازم نیست که بنویسید یک اداره عتیقه داشته باشد همین طور که آقای حاج آقا فرمودند چند نفر اعضاء گمرک از اعضاء وزارت فواید عامه در کار باشد .

منتصر السلطان - اینجا یک کلمه اداره عتیقات ذکر شده است که اگر بخواهد رفع این علت خیالی بشود که تصور فرمودید که خرج کزافی میشود اینجا بنویسند و از وزارت فواید عامه این رفع این علت خیالی را میکنند ولی یک نکته دیگر فرمودند که خوبست رجوع بگمرک بشود بنده عرض میکنم که این را ممکن نیست رجوع بگمرک کرد برای اینکه گمرک یک ترتیب معینی دارد و از هر چیزی یک ترتیب صحیحی باید گمرک خودش را بگیرد عتیقات باشد با او احوالات باشد از سرحد که رد شد باید آن گمرک معمولی او را بدهند این مالیات را از کسانی میگیریم که میخواهند امتیاز حفر زمینی را بگیرند شما هیچوقت یک اداره را با اداره دیگر مخلوط نکنید و چیزی را که کمیسیون بدست شما میدهد بدانید آن منتهای دقت را کرده و اطراف کار خودش را

ملاحظه کرده است که شخصی که آن امتیاز را بگیرد مسئول می شود بفریک زمینی شما لازم نیست که اجازه بدهید به گمرک که او رسیده گی و اخذ مالیات بکند .

محمد هاشم میرزا - گویا این دوسه ماده بآن طوری که اظهار شده است در دوسه روز گذرد ولی باین ترتیبی که کمیسیون نوشته است و آقای مخبر اسرار دارند که این اعلام وقت با شرح داشته باشد گمان میکنم تمام جزئیاتش کاملاً مطابق با شرح نباشد خوبست در این باب دقتی با حضور آقایان شود که اسباب معطلی نشود و در روز بگذرد و این قدرها هم مخارج ندارد و بقدرها هم موافق صورتی که داده اند که در این مدت چه مبلغی عایدی داشته و وقتی هم که فائوش گذشت مردم بیشتر رجوع خواهند کرد و قایده اش زیاد تر خواهد شد زیرا که اگر این قبیل کارها میشود خیلی اشخاص مالیاتی که تعلق میگردد باین موضوع نمی دهند و بعضی میمانند اگر بنا باشد تمییز شود خوب که این چهار هزار تومان هم نباشد بجهت اینکه تمییز در قانون نباید بشود این قانون که مذاکره میشود باید اولاً این را معین کنند که این گرفته میشود یا خیر و اگر باید گرفته شود باید قانون گذشته باشد و الا مثل قیام و سایر چیزها که باید بی ترتیبی گرفته شده است که برخلاف قانون است و باید مجلس شورای ملی همچو تصویر بی را نکرده است خوبست شور کلی در آن بشود و داخل در مواد آن بشویم .

معاون وزارت فواید - آقای معزالملک فرمودند که بعضی قوانین را خوبست در موفقی که احتیاج هست مطرح کنند بنده میخواستم عرض کنم که اتفاقاً در موضوع این قانون همین طور شده است بجهت اینکه تصویب خواهند فرمود که این اشائی که از زیر زمین خارج می شود هم اهمیت قیامی دارد و هم اهمیت تاریخی و امروز تمام ایران همه جا باندازه ای ازدحام کرده اند که هر گوشه ای سبب فقر سرش ریخته اند و با کمال عجله و شتاب سعی می کنند و بهیچوجه هم جلو گیری از ایشان نمی شود و با هم نیمه خارجه یا رعایای فلان و یا اداره پستخانه و گمرک هم ابتدا جلو گیری از ایشانکار نمی شود و از هر جا هم نشان می خواهد می کنند و هیچ ملاحظه نمی شود در چند ماه پیش از این یک اقدامی شد و تا یک اندازه یک موضوع و معمولی داشت و تصور کردیم که بشود از اینکار جلوگیری کرد و نتیجه صحیحی هم پیدا می کند ولی چون قانونی در دست نبود بنده که جلو گیری کرد اینست که این چند ماده را پیشنهاد مجلس کردیم و اگر یک قانون معتبری که همین قدر یک حدود و ترتیبی برای اینکار معین باشد علی الخصوص پستخانه که حامل این اشباء است و همه روز آنها را فوق العاده به جا می فرستند و دخل کلی خواهد داشت و یک راه عایدی خیلی سهلی از برای دولت خواهد بود و تا امروز که این مطلب یک راه قانونی نداشته و این کار یک قدری بی رویه و بی ترتیب شده است می بینیم که بی نتیجه هم نبوده است و همه آنها را که داخل این

کار بوده اند بطور رفعت آن چیزی که از آنها میخواهند میدهند بجهت اینکه فوق العاده از این راه فایده می برند و چیزهایی که بنظر ما هیچ اهمیتی ندارد و شاید هزارها و بیانشدها تومان فایده میبرند و بنده تصور می کنم که چندین اشکالی نخواهد داشت بضمومس که این کار شده است امروز تا الساعه آنچه مخارج این اداره عایدی دارد بلکه نسبت به یک این اداره از خودش عایدی دارد بلکه نسبت به یک است بجهت اینکه امروز تا الساعه آنچه مخارج این کار شده است به همین نسبت بوده است و البته اگر یک روزی در این مملکت عتیقات هیچ نباشد مخارج اداری هم نخواهد داشت ولی ملازمی که هست مخارج این چند نفری که مأمور این کار باشند ابتدا فوق العاده از کمیته دولت بیرون نخواهد رفت و از خود اداره عایدی دارد به اندازه ای که بتواند خودش را راه ببرد و هیچ ضرر ندارد در حال اگر امروز که به این عجله و شتابی که دارند و این طور که میکارند با چیزی های تاریخی است که از چنگ ما بیرون خواهد رفت بهیچوجه و هیچ عنوانی نمی شود مانع شد که اینها را ببرند .

رئیس - شور در کلیات این قانون به اندازه کفایت شد حالا باید برای گرفت در اینک داخل در شور مواد بشویم یا نشویم .

کار بوده اند بطور رفعت آن چیزی که از آنها میخواهند میدهند بجهت اینکه فوق العاده از این راه فایده می برند و چیزهایی که بنظر ما هیچ اهمیتی ندارد و شاید هزارها و بیانشدها تومان فایده میبرند و بنده تصور می کنم که چندین اشکالی نخواهد داشت بضمومس که این کار شده است به همین نسبت بوده است و البته اگر یک روزی در این مملکت عتیقات هیچ نباشد مخارج اداری هم نخواهد داشت ولی ملازمی که هست مخارج این چند نفری که مأمور این کار باشند ابتدا فوق العاده از کمیته دولت بیرون نخواهد رفت و از خود اداره عایدی دارد به اندازه ای که بتواند خودش را راه ببرد و هیچ ضرر ندارد در حال اگر امروز که به این عجله و شتابی که دارند و این طور که میکارند با چیزی های تاریخی است که از چنگ ما بیرون خواهد رفت بهیچوجه و هیچ عنوانی نمی شود مانع شد که اینها را ببرند .

رئیس - شور در کلیات این قانون به اندازه کفایت شد حالا باید برای گرفت در اینک داخل در شور مواد بشویم یا نشویم .

ارباب کیخسرو - بنده تصور می کنم اگر چنانچه مخبر کمیسیون تقاضا کرده اند آن اصلاح بشود و آن رای بگیرند رای بدهند آنچه که اداره عتیقات نوشته شده بنویسند وزارت فواید عامه ولی شاید به این ترتیب بعضی ها رای ندهند و همان ترتیبی که فرمودند هرجائی که اداره عتیقات نوشته شده است بنویسند وزارت فواید عامه .

منتصر السلطان - بنده هم تقاضا می کنم که آنها را وزارت فواید عامه بنویسند .

رئیس - رای می گیریم در اینک که داخل بشویم در شور مواد این قانون با تبدیل اداره عتیقات بوزارت فواید عامه گمانی که موافقت قیام نمایند .

رئیس - حالا آقای حاج سید ابراهیم تقاضای فوریت کرده اند اگر بتقاضای خودشان باقی هستند رای بگیریم .

معاون وزارت فواید عامه - فوریتش را عرض نمی کنم در چند ساعت همین قدر عرض میکنم تا در روز یا یک هفته بگذرد که ضرری هم بر دولت وارد نیاید .

رئیس - این فوریت که در اصلاح پارلمانی ما هست این است که وقتی که رای دادند بفوریت آن که یک شور در آن بشود - حالا اگر آقای حاج سید ابراهیم در این تقاضای خود باقی هستند رای بگیریم .

معاذ الملک - بموجب نظامنامه داخلی کسی که تقاضای فوریت میکند باید دلیل فوریت را بگوید و بنده برخلاف عقیده ام این است که باید دو شور کامل در این شود که تمام اطرافش ملاحظه شود .

رئیس - بنده در این مورد با شما موافقت میکنم و قانون شاید حرف نداشته باشم ولی چون خیلی می شنوم که تقاضای فوریت میکنند لذا بنده مجبور می شوم که عرض کنم که در بعضی مواد این ملاحظاتی هست که باید اصلاح شود زیرا که با موازین شرعی درست نیست و من بر حسب تکلیف شرعی خودم عرض کردم .

رئیس - اول بیستم رای میدهند بفوریت آن .

حاج سید ابراهیم - بنده اول رد میکردم و هیچ محتاج نبود دیگری بگوید بنده عرض میکنم وقت مجلس شریف است نباید ضایع کرد چهار ماده قانون واجب است که امروز وضع شود بیک شور خوبست بگذرد .

رئیس - ملاحظه بفرمائید آقایان که تصور میکنند که باید در آن ملاحظه شود و دقت لازم دارد و باید دوشور در آن بشود رای نمیدهند - پس حالا رای می گیریم برفوریت آن چنانچه آقای حاج سید ابراهیم تقاضا کرده اند کسانیکه موافقت که یک شور در آن بشود قیام نمایند .

رئیس - حالا دیگر امروز داخل اینک را که نیشویم چون وقت گذشته است میماند برای جلسه آتی در اینموضوع لایحه ای از طرف وزارت پست و تلگراف بعبارت ذیل قرائت شد :

رئیس - بنده هم تقاضا می کنم که آنها را وزارت فواید عامه بنویسند .

رئیس - این فوریت که در اصلاح پارلمانی ما هست این است که وقتی که رای دادند بفوریت آن که یک شور در آن بشود - حالا اگر آقای حاج سید ابراهیم در این تقاضای خود باقی هستند رای بگیریم .

ب اداره می دهد البته مستثنی خواهند بود تلگرافاتی که قیمت جواب آنها بعد مکتوبات معین قبل از وقت داده شده زیرا این قاعده ای است در تمام عالم برای مخابرات داخله و خارجه جاری و هر کس که بخواهد اطمینان از رسیدن جواب تلگراف خود داشته باشد باید قبل از وقت قیمت مخابرات هر چند کلمه که خواسته باشد تأدیه نماید اداره مکلف است بتزئیتات مقرره بطرف مقابل اطلاع بدهد که قیمت فلان قدر کلمه جواب داده شد اگر پس از موعد مقرره قانونی طرف جواب نداد قیمت جواب بصاحب سؤال مسترد می شود .

تألیفاً تفرقه مخابرات داخله است که تاکنون بسیار بی ترتیب بوده و قیمت را برای هر ده کلمه حساب می کنند بتزئیت ذیل :

رئیس - بنده هم تقاضا می کنم که آنها را وزارت فواید عامه بنویسند .

رئیس - این فوریت که در اصلاح پارلمانی ما هست این است که وقتی که رای دادند بفوریت آن که یک شور در آن بشود - حالا اگر آقای حاج سید ابراهیم در این تقاضای خود باقی هستند رای بگیریم .

ب اداره می دهد البته مستثنی خواهند بود تلگرافاتی که قیمت جواب آنها بعد مکتوبات معین قبل از وقت داده شده زیرا این قاعده ای است در تمام عالم برای مخابرات داخله و خارجه جاری و هر کس که بخواهد اطمینان از رسیدن جواب تلگراف خود داشته باشد باید قبل از وقت قیمت مخابرات هر چند کلمه که خواسته باشد تأدیه نماید اداره مکلف است بتزئیتات مقرره بطرف مقابل اطلاع بدهد که قیمت فلان قدر کلمه جواب داده شد اگر پس از موعد مقرره قانونی طرف جواب نداد قیمت جواب بصاحب سؤال مسترد می شود .

تألیفاً تفرقه مخابرات داخله است که تاکنون بسیار بی ترتیب بوده و قیمت را برای هر ده کلمه حساب می کنند بتزئیت ذیل :

رئیس - بنده هم تقاضا می کنم که آنها را وزارت فواید عامه بنویسند .

رئیس - این فوریت که در اصلاح پارلمانی ما هست این است که وقتی که رای دادند بفوریت آن که یک شور در آن بشود - حالا اگر آقای حاج سید ابراهیم در این تقاضای خود باقی هستند رای بگیریم .

ب اداره می دهد البته مستثنی خواهند بود تلگرافاتی که قیمت جواب آنها بعد مکتوبات معین قبل از وقت داده شده زیرا این قاعده ای است در تمام عالم برای مخابرات داخله و خارجه جاری و هر کس که بخواهد اطمینان از رسیدن جواب تلگراف خود داشته باشد باید قبل از وقت قیمت مخابرات هر چند کلمه که خواسته باشد تأدیه نماید اداره مکلف است بتزئیتات مقرره بطرف مقابل اطلاع بدهد که قیمت فلان قدر کلمه جواب داده شد اگر پس از موعد مقرره قانونی طرف جواب نداد قیمت جواب بصاحب سؤال مسترد می شود .

تألیفاً تفرقه مخابرات داخله است که تاکنون بسیار بی ترتیب بوده و قیمت را برای هر ده کلمه حساب می کنند بتزئیت ذیل :

رئیس - بنده هم تقاضا می کنم که آنها را وزارت فواید عامه بنویسند .

رئیس - این فوریت که در اصلاح پارلمانی ما هست این است که وقتی که رای دادند بفوریت آن که یک شور در آن بشود - حالا اگر آقای حاج سید ابراهیم در این تقاضای خود باقی هستند رای بگیریم .

اصل ۴ قانون اساسی - هیئتوزیران شخصیکه
بشیبای سلطنت منتخب میشود نمیتواند متصدی این
امر بشود مگر اینکه قسم مزبوره فوق را یاد
نموده باشد بموجب این اصل شخص نایب السلطنه
وقتی میتواند امور مملکت را تصدی کرده بیاورد
اینجا و چنانکه تکلیف خود سلطان است این قسم
را بخورد باز رجوع میکند باصل دیگر از قانون
اساسی .

اصل ۶۷ - در صورتیکه مجلس شورای ملی
یا مجلس سنا به اکثریت تمامه عدم رضایت خود را
از هیئت وزراء یا وزیری اظهار نمایند آن هیئت یا
آن وزیر از مقام وزارت معزل میشود من نیدانم
این چه تکلیفی است که هیئت وزراء آمده اند از
مجلس میخواهند در صورتیکه در هیچ وقت دست
مجلس بسته نیست و در صورتی که از طرف مجلس
چنین عنوانی نسبت به هیئت وزراء نشده است نیدانم
این چه اظهاری است که از طرف هیئت وزراء بمجلس
میشود .

وزیر مالیه - بنده نکته‌اش را که عرض کردم
که با این وضع حالیه مملکت از برای این هیئت وزراء
کمال اشکال را دارد که بتوانند با وجود همراهی
کاری را از پیش ببرند حالا اگر عدم مساعدت هم
باشد که بهیچوجه کاری پیش نخواهد رفت و این هیئت
وزراء که تقصیری ندارند میخوام بدانم در صورتی
که عده ای از مردم یا و کلا از آنها راضی باشند
میتوانند کار بکنند معلوم است که در این صورت بهیچ
نم از آنها کاری پیشرفت نخواهد کرد و بیخود کار
مملکت را معوق گذاشته اند و واقعا میتوان گفت
که با این ترتیب از این اظهارات بکنند ناخشنودی
کرده اند .

محمد هاشم میرزا - بنده تعجب میکنم از
بعضی آقایان وزراء که خودشان مدتها و کمال بوده اند
و این اسم اظهارات را میکنند بخصوص آقای وزیر
مالیه که مدتها خودشان رئیس مجلس بوده اند از اینکه
بکنند و کلا عقیده ای در باب هیئت وزراء داشته باشد
و اظهار نماید یا اعتراض نماید یا استیضاحی بخواهد
هیچکدام از آنها نه باعث تزلزل کابینه وزراء
میشود نه علت استعفا آنها میشود و چرا من الوجوه
هیچ کسی از طرف دیگری نمیتواند ملامت کند بنده
رأی شخصی بنده وقتی معلوم خواهد شد که ورقه
سفید و آبی بنده در روزنامه چاپ شود (در این
موقع بعضی ها اظهار اعتراض کردند) و بهیچ منطقی
نیست که بکنند و کمال که نطق میکنند اعتراض یا
بشود البته اگر آقایان اجازه نطق خواسته باشند
در نوبت خودشان بیایند عراض بنده را یا رد بکنند
یا قبول - بعقیده بنده فرق نمیکند چه یک روزنامه
نویس یک چیزی بنویسد و چه بکنند و کمال مذاکره
بکنند چه یک شاعری هجری بکنند هیچکدام
از آنها بهیچ وجه من الوجوه اثری بر آن مترتب
نیست و اسباب تزلزل کابینه نمی شود هیچیک از وزراء
حق ندارند که بمذاکره یک و کبلی خودشان را متزلزل
بسانند مگر وقتی که آن و کبلی که این فرمایش را

می فرماید باید اینجا استیضاح رسمی بفرماید و
ادله ای که برخلاف آن وزیر دارد اظهار نماید و
وزیری که این استیضاح راجع باو است جوابی را
که در مقابل دارد بیاورد اظهار نماید آنوقت اگر
جواب های او صحیح بود که کلا همانطور باشد
خودشان باقی هستند و ورقه سفید خواهند داد
اگر جوابهای او صحیح نبود که ورقه آبی خواهند داد
هیچ کسی با هیچ کابینه ای عداوت و دشمنی ندارد ولی تا
اینکه در مقام جواب و سؤال و استیضاح نمایند ابد
نیاید متزلزل باشند مثل اینکه کابینه اولی که داشتیم
بواسطه اینکه یک روزنامه نویسی یک چیزی نوشت
فوراً اسباب بحران کابینه شد و یک وقتی که یک کله
کناری در خارج میشد دلالت میدادند و استعفا می
دادند و اسباب تزلزل آنها میشد و همینطور در این
مدت کابینه های ما چندین مرتبه استعفا کردند و هر
کدام از آنها چندین مرتبه متزلزل شده اند و چندین
مرتبه تغییر پیدا کرده اند بنده عرض می کنم اگر
اینطور باشد کار مملکت پیشرفت نخواهد کرد و
امیدواری که داشتیم بدل بیاس و ناامیدی خواهد شد
و ما وقتی که یک چو استیضاحی نشده است مخصوص
نبودن نایب السلطنه که نماینده اند و هنوز قسم نخورده اند
و نمی توانند متصدی امور مملکت نه یکی از آنها
تعیین رئیس الوزراء است بشوند تزلزل کابینه وزراء
را عقیده ندارم و مقتضای وطن پرستی میدانم که
آنها مشغول کار خود باشند و اگر بکنند و کبلی در
باره تزلزل و بحران کابینه اظهار عقیده کرده باشد
بنده هم که یک نفر نماینده هستم میگویم که تزلزل
کابینه را امروزه سم فانی میدانم برای این مملکت
و ابدال صلاح نیست .

آقا شیخ علی - اولاً تغییر کابینه هر روز از
برای این مملکت خیلی ضرر دارد چنانکه اطلاع
داریم که برای دشتستان و غیره هر وقت یک حکمی
از یک وزیر می رود می گویند تا حکمش بیاید خبر عن لسان
هم خواهد آمد و ما هرگز نشنیده بودیم که هر دو
ماه یک ماه سه ماه یک کابینه تبدیل شود و در این
صورت چه طور کار پیش میرود و تا بیا در نبودن نایب
السلطنه ابدال صلاح نیست و بر فرض اینکه اکثریت
مجلس اعتماد نداشته باشد تا نایب السلطنه تشریف
نیاوردند ابدال اصلاً این عنوان صلاح نیست .

حاج شیخ الرئیس - بنده تا یک درجه حق
میدهم به آن نماینده محترمی که با کمال حدت و شدت
اوضاع ناگوار مملکت را با کمال راحتی و درستی
بیان کردند می خواستم عرض کنم که این نقطه نظر
ایشان را خیلی صحیح و درست و منطقی می دانم و
این نکته را هم می خواستم عرض کنم که در تشخیص
مرض هیچ قصوری نداریم ولی بعقیده بنده که از
طبایب بی ربط نیستیم در ترتیب علاج و در کیفیت
حفظ مزاج آن اختلاف داریم و بعقیده بنده برای
آقایان شبهه حاصل شده است و همچو گمان می
فرمایند که اگر این کابینه تغییر کرد فوراً بول هارف
رومی - شهر ما فردا پراز شکر شود - یک کابینه
فقال هنر پروری که در یک روز بلکه در یک ساعت
بلکه در یک دقیقه حال مملکت را تغییر داده و

از باب گنجشور - به اسم بگوئید اینطور
اظهار کردن نمری ندارد .

معاضد السلطنه - من نمی توانم اسم
ببرم و ای آنکه معطال جلسات خصوصی شما در
روزنامه جات نوبه و رمیا و روزنامه جات لندن طبع و
نشر می شود اسامی را وقتی می گوئیم که بتوانیم
از آن نتیجه بگیریم بول هائی که در این شهر و
مجموع مصرف می شود تمام را بنده میدانم و تمام
آنها همین است و این اظهارات را در حضور
وزراء و و کلا گفتم متأسفانه هیچ اقدامی در این
مدت نکرده اند - در مسئله مسجد جامع گفتم
بول از کجا رسیده است کی دریافت کرده است
چقدر بوده است کی داده شده در کدام خانه ما بین
کلیها قسمت شده است و آن اشخاص مخارج شام و
نهار مجتهدین در مسجد جامع را میداده اند و اول
عنوان ایشان این بود که مواجب ما نصف شده
است و ما تمام را بخواهیم بعد گفتند از
خدمت خارج شده ایم خدمت و کار می -
خواهیم در ظاهر عنوانشان این بود ولی
در معنی چیزهای دیگر میخواهند و مقاصد دیگر
داشتند دیدند که پیش نمیرود مقاصدشان کردند و خارج
شدند ولی بعد بعضی اینکه دنبال میکنند و بعضی
پایسهای مخفی دریافتند که اینها از طرف کی بوده اند
و کی مخارج آنها را میداد اینها معلوم نشد می بینیم
باز در موقعی که یک وزیر با وزیر بخواهند استعفا
بدهند در مرتبه جسم میشوند آنجا صداها بلند می شود
و باین تقصیلاتی که ما می بینیم در همه جا و ولایات
دارند کار میکنند و کرده اند و هر روز انتشار میدهند
کار میکنند و کرده اند و هر روز انتشار میدهند
کفای کس آمد معضد السلطنه میرزا آمد در صورتی که
او در نوبت بود از آنجا رفت به اتابا و آن درباری
است و اینجا این انتشارات را که می دهند یک نفر
پلیس یک نفر از آن اشخاص که این اخبار را انتشار
میدهند نیکی کرد که معلوم شود که این انتشارات را بدهد
این راجع به ارتجاع و که بعضی اشخاص چه به تحریک
اشخاص اینجا و جهر قسم از دستهای دیگری کار
میکند و بنده گمان میکنم اگر ارتجاع خود کرد و
خواستند این اساس را بهم بزنند آنها نتوانند در این
مملکت زندگی بکنند در صورتیکه بنده عرض میکنم
که ارتجاع ممکن نیست به این مملکت معاودت کند
مگر اینکه این مملکت بکلی مضمحل شود و بکلی
اساس قومیت شما از بین برود این را باید آنها
خواطر جمع باشند و بدانند که ارتجاع و استبداد حال
است که با این مملکت سرگرد و بدانند که آنها بواسطه
و بلاواسطه برای دیگران کار میکنند یعنی مزدور
دیگران هستند که بول از آنها می گیرند و برای آنها
کار میکنند و از طرف دیگر می بینیم که در اغلب جاها
مثل استرآباد که اول هم عرض کردم که چندین سال
بود که نشون زیادی به آنجا فرستادند و دولت مبلغ
زیادی خرج آنها می کرد و اشخاص بزرگ مثل سبهدار -
اعظم و علاءالدوله برای انتظام آنها میروند در این
دور مشروطیت ترکمانها از نهایت تمکین و اعتمادی
که نسبت به این دولت جدید داشتند هیچ اقدام مخالی
نکردند و در هر اتفاقی که برای ایشان افتاد ملتجی
به دولت می شدند و دولت چا کار خودشان را میخواهند

و از طرف دولت هیچ اقدامی نشد تا اینکه قونسل
استرآباد بایک عده تزاران رفته است گامیش تپو شهرار
و سبصد تومان از اهالی بول گرفته است برای قتل
یک نفر قزاق که قاتل آنهام خود رعیت روسی است
و آنان در چکوش لردرجس روسها است بعد دیدند
به این ترتیب نمیشود آنجا را بهم بزنند و همه جا را
ممکن است دست اندازی بکنند جز در استرآباد
قریب یکسال است که در استرآباد دو نفر هستند
که بتوانند محضلی میرزا کار میکنند که یکی آدینه
محمدیار بود و دیگری بکنفر دیگر که اینها بعضی
ساعتهای طلا و بعضی باروت و فشنگها می آوردند
و به تراکمه میدادند و در این صورت در این مدت
این مطالب بوزارتخانه ها اطلاع داده شد هیچ
جوابگیری نکردند و هیچ اقدامی تا بحال نشده است
در صورتی که میتوانستند آنجا مأمورهای مخفی
بفرستند و تحقیق کنند که این ساعت های طلا
و فنگهای دیگر از طرف کی با آنها داده می شود
ولی ترکمانها چون مسجون بودند از ترتیب هیچ
زیر بار آنها نرفتند و هیچ اعتراضی بخیالات آن
اشخاص و معضد السلطنه نکردند و جوابهای صریح
دادند بعد از آنکه مقدسین مایوس شدند از اینکه
آنها را بحرکت در آوردند و باغی دولت بکنند
آمدند و تحریک کردند و چند نفر آنها که سه نفرشان
در حاکم مشغول همز شکتی بودند کشتند و چند نفر
دیگر را هم زخمی کردند و آنها باز بدولت التماس
کردند که حکومت بفرستند و دولت ما هیچ اقدامی
نکرد در صورتی که آنها بدولت تلگراف کردند و
التماس کردند که فائیلین ما را بگیرند یک تنبیهی از
آنها بکنند که ما بتوانیم باسانی زندگانی بکنیم
ما از تلافی عاجز نیستیم ولی میخواهیم مقرر دولت
نباشیم و باز از طرف دولت هیچ اقدامی نشد و امروز
یک تلگرافی رسیده که باز پنج شش ترکمان که
بجنگل رفته بودند چند نفر دیگر از آنها را کشتند
بعد دیدند با این چند نفر دیگر آنها را که کشتند
نتیجه بگیرند و یک عده نشون خارجی را به آنها
دهوت بکنند با هیچ اقدامی نشد در خصوص خراسان هم
عرض کردم که هشت ماه بود حاکم بداشت و تازه حاکم
رفته است در صورتی که اگر در این مدت هشت هشت
ماه حاکم میرفت بنده یقین دارم آن اتفاق که
افتاد واقع نمیشد و این فحشونی را که با آنها دارد
کردند وارد نمی کردند همینطور راجع به لرستان
که آن اتفاقات پیش آمده که میدانم و کلامی دانند
یا نمی دانند سابقاً هر ترتیبی که پیش می آمد و هر
اتفاقی که می افتاد و کلا تماشا می مسجون می شدند
ولی حالا اختیارات طوری است که و کلا ابدال از
ترتیب کارها مسجون نیستند و از اخبارات اطلاعات
ندارند همینطور راجع بعضی ولایات دیگر ولی
آنچه راجع به نطق آقای ارباب بود که اصل قانون
اساس را خوانند که نایب السلطنه نمی تواند وارد در
هیچ کاری بشود مگر اینکه بیاورد در مجلس و قسم
بشورند اگر این ترتیب صحیح است و ایشان صحیح
میدانند بنده هم بکلی وزارت این هیئت وزراء را
انقو می دانم برای اینکه بموجب یک اصل دیگر از

همان قانون اساسی که ایشان یک اصل را خوانند
وزراء بموجب فرمایش پادشاه منصوب میشوند نظر باین
اصل وزارت این هیئت لغو است و اینها هیچ حق مداخله
در کارها ندارند دیگر اینکه اگر چه بنده می دانم
که در اقلیت واقع هستم ولی در این موقع باریک
چون می بینم چه اوضاعی پیش می آید میخواهم ای
وظیفه خود را کرده باشم که فردا مسئول نباشم
و نگویند که به ارتجاع همراهی کرد بپایه اشخاصی
که ارتجاع پرست بودند موافقت و همراهی کرد و
فقط خواستم که این اظهارات را کرده باشم اگر چه
میدانم در اقلیت هستم ولی برای من هیچ فرقی نمی کند
مقصود این بود که دیگران بدانند و تکلیفی برای
خود معین بکنند و اگر هم تکلیفی معین نکردند
بنده وظیفه خود را ادا کرده ام و شخصاً تکلیف خود
را بهتر میدانم .

ارباب گنجشور - اینکه راجع به اظهار بنده
فرمودند جواب بنده نبود بلکه جواب قانون اساسی
بود برای اینکه قانون اساسی را بنده وضع نکرده ام
قانون اساسی در دوره سابق وضع شده است علاوه
بر این آنچه را که بنده عرض کردم صحیح است و
یک اصل از قانون اساسی است و آنچه را هم که
ایشان فرمودند صحیح است و اصل دیگر از قانون
اساسی بود و هیچ منافاتی با عرض بنده نداشت .

وزیر ریست - معلوم شد که اظهارات جناب
آقای صنیع الدوله که در اینجا کردند اظهارات
صحیحی بود که یک چند نفری هستند که با این
هیئت کابینه همراه نیستند ولی لازم میدانم که چند کلمه
بر سبیل تاریخ برای آقایان عرض کنم چون همین
طور که آقای معاضد السلطنه وظیفه مایب و وکالت
خودشان دانستند که آن مطالب را ذکر کنند
بنده هم بسمت وکالت و وزارت لازم می دانم وظیفه
خود را در ضمن این تاریخ گفتن ادا کرده باشم
و آن تاریخ این است که بعد از آن که کابینه حضرت
سبهدار کنار رفتند یک کابینه بریاست آقای مستوفی -
العمالک تشکیل شد معروف شد که کابینه قفال و
آن کابینه در کمال حدیث مشغول کار شدند و نظر
آقایان هست ایشان نمایندگان طوری مشوب شده
بود که آقای رئیس الوزراء آمدند در مجلس اظهار کردند
که من حس می کنم ترتیباتی پیش آمده است حالا
آن ترتیبات چه بود و در سابق گفته شد و لازم به
تکرار نیست گفتند بکنند و چه حسی میکنم که این
کابینه پیشرفت نمی کند و از مجلس تنازعاً میکنم که
این هیئت کنار برود و یک هیئت دیگری تشکیل شود
مجلس بعد از مذاکرات زیاد اعتماد تام خودش را
نست بر رئیس الوزراء دادند و گفتند که شما یک اشخاصی
را باید بنظر خودتان انتخاب کنید و خاطر می آید
که آمدیم و نشستیم و موقع را تشریح کردیم بعضی
از آقایان اظهار کردند که باید یک اشخاصی را معین
کرد و اختیارات به آنها داد که واقعا با کمال حدیث
و جلالت دست بکار بزنند این بود که بعد از مذاکرات
زیاد به اکثریت زیاد اینکه قریب به اتفاق بود نسبت به
اظهار رئیس الوزراء مجلس اظهار اعتماد نمود ایشان
هم اول نهایت جد و جهد را کردند به آقایانی که
در مجلس تشریف دارند که بیایند خودشان کار قبول

هستند که روزنامه رسمی را دائر نمایند و برای استحضار آقایان مرضی شد که دیگر منتظر درج نظامه ایشان در روزنامه استتلال ایران نباشند و جری دارند در باره روزنامه رسمی بفرمایند عرض دیگر بنده در باب جلسه روز جمعه گذشته بود که وزراء تقاضا کردند و جلسه خصوصی منعقد شد و آن مطلبی که اظهار کردند چون خیلی مهم است و مسئله ثابت کردن فرض جاری بانک استقراضی است و از این جهت تقریری در روزنامه بانک پیدا خواهد شد از این جهت بنده تقاضا میکنم که این مسئله بمجلس علنی بیاید تا اینکه افکار وزراء و وکلا در آن باب معلوم شود .

رئیس - در خصوص مذاکرات مجلس همانطور که فرمودند من بعد در روزنامه استتلال ایران درج نخواهد شد و برای استحضار آقایان مرضی می کنم که وزارت داخله صورت خرج روزنامه رسمی را رستاده است و بکمیسیون بودجه رجوع شده است که زودتر قراری در باب آن بدهند روزنامه رسمی دائر شود و در مسئله قرض هم که فرمودند علاوه بر اینکه تقاضا میکنند که بمجلس علنی بیاید یک استیضاحی هم هست که خوانده میشود .

آقا شیخ اسمعیل - در باب نظامنامه انتخابات می خواهم عرض کنم که اشخاصی را معین کردیم که اصلاحات در آن بکنند و فردا مرعه این دوره سر می رود هیچ تصحیحی در امر انتخابات نشده است اگر خیال اصلاح این مملکت را دارید این را معین بکنید که آتیهائی که منتخب شده اند جمع شوند و رئیس خودشان را معین بکنند و مشغول شوند تا اینکه اصلاح نظامنامه انتخابات شود و الا در آتیه انتخابات تصحیح در این مملکت نخواهد شد

رئیس - صحیح است از آقایانی که برای ابتکار از شب انتخاب شده اند خواهش می کنم که اگر کسری دارند بشمار اظهار بدارند که انتخاب شود و اگر تا بحال هیئت رئیسه خود را معین نکرده اند انتخاب نمایند و انجام ابتکار را بدهند تلگرافی از قمر عبارت ذیل قرائت شد .

مجلس مقدس شورای ملی شیدالله تالی ارکانه اگر چه انتخاب داعی در اعداد هیئت معظمه مجتهدین امضا موجب کمال تشکر و خدمت بدین وطن و ملت غایت امضوی آمل امثال داعی است لکن نظر بکثرت موانع که رفع آنها خارج از اقتدار است این توفیق مسلوب و با کمال شرمساری استغماي خود را تقدیم می دارد (الداعی مهدی مازندرانی)

رئیس - حالا باید يك نفر بجای ایشان معین کرد همچنین بجای آقای حاج میرزا زین العابدین قمی و در جلسه آتیه اندام خواهیم کرد . مکتوبی هم از خراسان از طرف آقای قوام الاسلام از قرار ذیل خوانده شد

چهار شنبه دریم معجم ۱۳۲۹ ساحت مقدس مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه عدم قابلیت دعا گو بر تمام اعضا دامت شوکتهم واضح و عدم امکان حرکت و تشریف بآن مقام منتج بر بعضی از اعضاء ایضا واضح اندام مستعدی از آن ناحیه

مقدس می باشد که استغماي حقیق را قبول و دست خط قبولی را منتظر زیارت می باشم و امیدوار از درگاه احدیت مزایه است بقاء شوکت و نفوذ قوانین صادره و اتحاد و اتفاق و مسلک واحد آن مقام مقدس را زیاده امر امر مبارک است .

(چاکر آن استان مقدس قوام الاسلام) .
رئیس - آقای قوام الاسلام که مدتی بود غایب و مسافر بودند حالا بموجب این نوشته استغماي داده اند باید بجای ایشان يك نفر انتخاب بشود .
مشور حضور - روز جمعه گذشته بواسطه خیری که از اداره مباشرت داده بودند برای جلسه خصوصی حاضر شدم بعد در عصر آرزوی هم جلسه خصوصی منعقد شد در صورتیکه بنده خبر نداشتم و در یرون شنیدم که يك جلسه خصوصی شده بود حتی از اداره مباشرت هم تحقیق کردم گفتند خبر نداریم بعد در خارج بعضی از رفقا از بنده ایراد گرفته بودند که عده آرزوی برای رای گرفتن کافی نبود شما چرا حاضر نشدید در صورتیکه از این قبیل خیلی از آقایان بودند که حاضر نشده بودند و از این جهت تقاضا می کنم که وقتی این قسم جلسات میشود خبر بدهند اگر چه بنده بکلی متشکر جلسات خصوصی هستم

رئیس - مجلس خصوصی روز جمعه که که اهمیت نداشت تا اینکه خبر بکنند و آقایان مجبور بعارض شدن باشند و رای لازم شده باشد بلکه بطور فوق العاده و به مناسبت اینکه روز جمعه اغلب آقایان از رای رومه حاضر می شده اند اطلاع داده شد و حاضر شدند ولی رای گرفته نشد که غیبت سرکار مضر بوده باشد و طرف مؤاخذه واقع شود در باب جلسات خصوصی هم ترتیباتی بموجب نظام نامه داریم که باید بآن ترتیب عمل کنیم .

کاشف - بدبختانه با خوشبختانه يك مشورت بزرگی را در عهده داریم که خودم را مجبور می بینم که هر وقت که یکی از نکات قانونی نقض می شود عرض و اظهار بکنم بموجب کافه هائی که از خراسان رسیده است در (۲۰) ماه گذشته يك اغتشاشی در اینجا شده است و در غم محرم يك تلگرافات مفصلی شده است بتوسط وکلاء مجلس مقدس و وزراء لکن آن تلگرافات بوکلای خراسان نرسیده است نایب عاشورا کوزر بست و تلگراف به مجلس آمدند يك موادی بانسان دادند در صورتی که مانع ایندگان خراسان ابتدا از آن تلگرافات خبر نداشتیم و چون این يك مشورت بزرگی است و به ما ایراد کردند که چرا جواب این تلگرافات را ندادید (حالا ابتکار از تصور اداره بست و تلگراف یاوزیر بست و تلگراف شده است در موقع خودش سؤال یا استیضاح خواهد شد که چرا تلگرافات نباید برسد چیزی که لازم می دانم عرض کنم که نمایندگان محترم مسلوب باشند اینست که جوابی از طرف مجلس مخابره شده است تلگرافات آنها راجع به اظهار تفر از حرکات اجانب بوده است ولی تلگرافی که از اینجا در جواب آنها مخابره شده است بماء مجلس بوده است مجلس می خواهد تم عرض کنم که آن تلگراف بماء مجلس نبوده و مجلس از آن خبری ندارد و اگر بماء مجلس بود بنده که یکی از نمایندگان هستم اطلاع ندارم .

رئیس - تلگرافی که فرمودید بماء مجلس بوده است از طرف مجلس مخابره شده است .
کاشف - خود وزیر بست و تلگراف فرمودند بماء مجلس بوده است .
استیضاح نامه آقای دکتر امیرخان به عبارت ذیل قرائت شد .

مقام منبع ریاست مجلس شورای ملی در موقع يك جلسه کردن قروض دولت ببنانك روس يك ماده از امتیازنامه را تغییر داده اند بنده در این خصوص از جناب وزیر مالیه استیضاح می خواهم مستعدی است بوزیر مالیه اطلاع داده شود که برای جواب حاضر شوند .

شروع بشود در تهیه قانون دیوان محاسبات شد .
ماده (۷۱) لایحه وزیر - این تجدید نظر در محکم که ابتدا در آنجا ملاحظه واقع شده مجری نخواهد شد .
کمیسیون این ماده را حذف کرده بود .

حاج سید ابراهیم - خوب است آقای مخبر کمیسیون توضیح بدهند که جهت حذف این ماده چه جایز است .
فهمیم الملک - تجدید نظریکه میشود لازم نیست که در محکم دیگر بشود باید همان محکم ای که ابتداء در آن خصوص رسیدگی کرده است مجدداً رسیدگی بکند و آن اشتباهات را رفع بکند و الا اینکه نباید در آن محکم بشود اصطلاحاتی است که راجع باستیناف و نیز است و چون این ماده را بجا دیگر رجوع کرده بود از این جهت حذف شده بود .

رئیس - دیگر ملاحظاتی در این ماده نیست - رای میگیریم کسانی که با رأیورت کمیسیون موافق هستند یعنی حذف ماده (۷۱) را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام کردند ماده (۷۱) حذف شد) .
ماده (۷۷) لایحه وزیر - در موقع مدت معینه ماده (۷۰) تجدید نظر ممکن است از طرف خود محکم یا مدعی العموم خواسته شود .
کمیسیون از طور پیشنهاد کرده بود .

ماده (۷۲) - در موقع مدت معینه در ماده (۷۲) تجدید نظر ممکن است نظر بخواهش دیوان محاسبات یا مدعی العموم وقوع باید و در این صورت در موقع مذاکرات صاحب جمع یا وکلاش باید حضور داشته باشد .

رئیس - دیگر ملاحظاتی در این ماده هست - پس رای میگیریم کسانی که موافقت با ماده (۷۳) بطرفی که کمیسیون پیشنهاد کرده است قیام نمایند .
(اغلب قیام کردند و تصویب شد)

ماده (۷۳) لایحه وزیر - تجدید نظر منتج اثری نیست مگر نسبت بقسمتی از حسابها که غلط باشد و در توضیحاتی که نتیجه این عمل است کمیسیون اینطور تصویب کرده بود :
ماده (۷۴) - تجدید نظر فقط نسبت بقسمتی از حساب غلط باشد و تصحیحاتی که نتیجه این عمل است منتج اثر خواهد بود .

حاج سید ابراهیم - چون یکی از صورتهائی که تجدید نظر در آن مورد لازم میشود این است که ممکن است بعضی اسناد از صاحب جمع در موقع محاسبه دسترسی بآن نباشد و بعد بدست آید در این صورت اگر این عبارت و حساب غلط باشد شایه آن نباشد این عبارت شامل این میشود که يك قسمتی از حساب را محاسبین طور دیگر نوشته باشند و آن وقت معلوم شود که باستی تجدید نظر نمایند و لکن در صورتی که راجع باسناد باشد این عبارت شامل آن نمیشود خوب است يك عبارتی را بنویسند که شامل آنها هم بشود

حاج شیخ اسماعیل - چون برای موردیکه تجدید نظر لازم میشود صورتی را فرض کردند مثل اینکه از صاحب جمع سنسی مفقود شده باشد و بعد پیدا بکند و همینطور صور دیگر هم بود که درست نظرم نیست حالا در این موارد نمیتوان گفت حساب غلط است بواسطه اینکه حساب صحیح واقعه و رسیدگی کرده اند خوب است يك عبارتی را بنویسند که شامل آن بشود .

فهمیم الملک - میشود يك عبارتی را این جا گذاشت باین طور که نسبت بقسمتی از حساب که غلط باشد یا راجع بقفرائتی که در ماده (۱۲) ذکر شده است .

حاج سید ابراهیم - خوب است این طور نوشته شود که نسبت بقسمتی از حساب که افاده باشد یا سهو و با غلط باشد - تا اینکه شامل صورتی دیگر هم بشود .

بهجت - بنده می خواهم عرض کنم که اصلا وجود این ماده در اینجا هیچوجه لازم نیست بجهت اینکه از این ماده اینطور فهمیده میشود که اگر در وقت از حساب باشد و در وقت دست آن تجدید نظر لازم شود آن تجدید نسبت بقسمتی دیگر منتج نخواهد بود این معلوم است و هیچ لازم نیست که يك ماده بجهت آن نوشت و اگر مقصود چیز دیگر است که این ماده شامل آن نمیشود و این نتیجه تصوری است که خوب است این ماده بکلی حذف شود .

فهمیم الملک - وجه لزوم این است که اگر يك صاحب جمع حسابش را رسیده و حکم دادند بعد راجع بیک قسمت در حساب ایرادی وارد شد که لازم بود تجدید نظر بشود شخص محکوم نمیتواند بگوید که چون در وقت از این صاحب تجدید نظر لازم شده پس تمام آن غلط است این برای این است که در يك چنین موردی بآن محکوم بگویند که شما در يك قسمت حکمی که شده است ایرادی دارید و باید تجدید نظر بشود ولی در سایر قسمت های آن محکوم هستید و با محکم دیوان محاسبات در آن خصوص اجرا بشود .

فهمیم الملک - اینطور هم اگر نوشته شود قرائت شد :
اصلاح این ماده بدین طریق شود - بقسمتی از حساب که بخلاف واقعه و تصحیحاتی که الی آخر ماده .
فهمیم الملک - اینطور هم اگر نوشته شود

بد نیست - بقسمتهائی که موافق ماده (۷۲) مورد ایراد شده باشد تا آخر ماده .
ماده مزبور با اصلاح ذیل قرائت شد .
تجدید نظر فقط نسبت بقسمتهائی که موافق ماده (۷۲) مورد ایراد شده باشد تصحیحاتی که نتیجه این عمل است منتج اثر خواهد بود .

رئیس - رای میگیریم بر ماده (۷۴) :
رایق که اصلاح شده و قرائت شد .
کسانی که موافقت قیام نمایند (اغلب قیام کردند و تصویب شد) .
کمیسیون يك ماده به عبارت ذیل الحاق کرده بود :

ماده (۷۵) - بعد از تقاضای تجدید نظر اولاً دیوان محاسبات پس از اصفاء عقیده مدعی العموم مشورت کرده در باب قبول یا رد آن حکم می دهد ثانیاً در صورت قبول مجدداً بمساب رسیدگی کرده حکم قضی را صادر می نماید .

رئیس - ملاحظاتی در این ماده است - کسانی که ماده (۷۵) الحاقی کنید و ترا بطرفی که پیشنهاد کرده است و قرائت شد تصویب میکنند قیام نمایند .
(اغلب قیام نمودند و تصویب شد) .

ماده (۷۴) لایحه وزیر - احکام دیوان محاسبات باید برای اجرا بتوسط مدعی العموم بوزارت خانه متبوعه صاحب جمع تبلیغ شود .
کمیسیون عین پیشنهاد وزیر را بعنوان ماده (۷۶) تصویب کرده بود .

رئیس - کمیسیون عین پیشنهاد وزیر را تصویب کرده است ملاحظاتی در این خصوص هست (اطهاری نشد) پس رای میگیریم کسانی که با پیشنهاد کمیسیون موافقت قیام نمایند (اغلب قیام کردند و تصویب شد) .

ماده (۷۵) لایحه وزیر - برای اجرای احکام دیوان محاسبات قواعد و وسائط و اصولی که قانون احد مالیات مستقیم تصریح خواهد کرد معمول خواهد بود .

رئیس - در این ماده ملاحظاتی هست .
آقامیرزا ابراهیم قمی - قواعد مرجعیت را توضیح بدهند .
افتخار الواعظین - چونکه يك بولی فرض بفرمایند که بیش يك صاحب جمع مانده است و بعد از رسیدگی و تحقیق معلوم شد که آن پول را باید از صاحب جمع گرفت در اینجا طریقه کسوفتن آن پول را از آن مباشر معین کرده اند که اینطور بساوند گرفته شود بنده این را نمی فهمم خوب است آقای فهمیم الملک در این خصوص توضیح بدهند

حاج شیخعلی - این جا فقط مختص کرده است بقواعد و قوانین احد مالیات مستقیم در صورتی که بسا صاحب جمع ها هستند که بر آنها جمع می شود یا غیر آنها و حال این که آنها داخل در مالیات مستقیم نمی شوند و از مالیات مستقیم محسوب می شوند خوب است آقای فهمیم الملک در این خصوص توضیح بدهند .

فهمیم الملک - عرض می شود که آقایان می خواهند يك شرح اصول مالیات مستقیم این جا داده شود تا ملتفت شوند این ها چیزی است که باید در خارج مذاکره شود بنده در خارج هستم آقایان هر کدام سئوالاتی دارند تشریف بیاورند بفرمایند تا این که جواب ایشان را عرض کنم والا حالاً متضی نیست در ضمن شورمواد آنها در صورتی که شور اول شده است و حالا شور دوم است این مذاکرات بشود .

رئیس - دیگر ملاحظاتی نیست (اطهاری نشد) پس رای میگیریم کسانی که موافقت با رأیورت کمیسیون قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و تصویب شد) .

ماده (۷۶) لایحه وزیر - تأویل و تفسیر احکام دیوان محاسبات با خود دیوان محاسبات است . کمیسیون عین پیشنهاد وزیر را بعنوان ماده (۷۸) تصویب کرده بود .

رئیس - ملاحظاتی در این ماده هست (اطهاری نشد) رای میگیریم کسانی که با رأیورت کمیسیون که عین پیشنهاد وزیر را تصویب کرده است موافقت قیام نمایند (اغلب قیام کردند و تصویب شد) .

فصل هفتم لایحه وزیر - در طرز معا کات و تصفیة اختلافات - قسمت اول در مسائل کلی ماده (۷۷) - معا کات محاسبات بر چند قسم است (۱) ابتدائی (۲) استیناف بطور تجدید نظر (۳) استیناف بطور نرد و باطل حکم . کمیسیون این طور پیشنهاد کرده بود بنده سوم در اصول معا کات فصل اول در مسائل کلیه .

ماده (۷۹) - معا که دیوان محاسبات بدو طریق است اولاً طریق معمولی که عبارت از معا کات ابتدائی بدون استیناف است ثانیاً طریق فوق العاده که عبارت از معا که بطور تجدید نظر است و در فقره ثانیه ماده (۶۹) ذکر شده .

حاج سید ابراهیم - در آنجائی که بیان کردیم که دیوان محاسبات احکامش نقض می شود مذاکره شد و رای داده شد باین که باز بر ددیه دیوان محاسبات مجدداً در مجلس عمومی رسیدگی کرده حکم قطعی صادر شود در این صورت معا کات دیوان محاسبات سه قسم می شود یکی ابتدائی یکی بطور تجدید نظر و یکی بطور نقض حکم که همان طور که گفته شد باز در مجلس عمومی رسیدگی شده حکم قطعی اخیر داده می شود پس در این صورت این را بطور تجدید نظر و يك قسم قرار دادن عقیده بنده صحیح نیست خوب است همان طور که عرض کردم بنویسند که معا کات سه طریق است .

فهمیم الملک - آن معا که سیم راه هم که تصور می فرمایند آنها ابتدائی است نقض حکم نیست برای این که نقض حکم در جای دیگر می شود .
حاج عز الممالک - بنده بم آقای مخبر همرا هم و عرض می کنم که نقض حکم در دیوان محاسبات نمی شود .

حاج سید ابراهیم - ماده (۷۱) می نویسد در صورتی که حکم دیوان محاسبات نقض شود مجدداً در مجلس عمومی رسیدگی و معاکه بعمل آمده و حکم قطعی اخیر صادر می شود مجلس عمومی یعنی مجلس عمومی دیوان محاسبات نه یک مجلس عمومی .

رئیس - دیگر ملاحظاتی نیست (گفته شده معاکه دیوان محاسبات خوب نیست معاکات دیوان محاسبات نوشته شود)

رئیس - رأی می گیریم بر ماده (۷۹) را بورت کمیسیون با این جزئی اصلاح که گفته شد کسانیکه تصویب می کنند قیام نمایند [اغلب قیام کردند و تصویب شد]

ماده (۷۸) لایحه وزیر - در عرض حال هائی که بدیوان محاسبات داده می شود باید اسم شخص واسم طایفه و منزلت و شرح ادعا و مدارک و اسناد راجعه بدلائل صحت ادعا و تاریخ نوشته شود . کمیسیون این طور پیشنهاد کرده بود .

ماده (۸۰) - در عرض حال که بدیوان محاسبات داده می شود باید اسم شخص و اسم پدر و اسم طایفه ذکر شده باشد و منزل و شغل و شرح ادعا و مدارک و شرح دلایل و تعیین اسناد راجعه بصحت ادعا و تاریخ قید شود .

آقای میرزا ابراهیم - اینها جزء نظامنامه داخلی است در قانون دیوان محاسبات نیاید نوشته شود **وکیل التجار** - دیوان محاسبات نمیتواند چه شکایت است که میشود تا اینکه بنویسند باید در هر شکل شرح ادعا و مدارک نوشته شود آنجا فقط شکایت از حسابهای میشود که سهوشده باشد والا گمان میکنم که ادعا های دیگری آنجا بشود تا اینکه در آنجا ادعاها طرح شود و رسیدگی نمایند فقط حسابهای که راجع است بدیوان محاسبات مثل اینکه با اینکه یک صاحب جمعی کسر داشته باشد یا در حساب او کورسیدگی کرده اند سهوی و اشتباهی شده باشد از این قبیل چیزها در دیوان محاسبات رسیدگی میشود این دیگر لازم ندارد که بگماده باینطور در خصوص آن ما در اینجا بنویسیم .

فهییم الملک - همین طوریکه میفرمائید هر صاحب جمعی که در حساب او سهوی یا اشتباهی شده باشد یا اینکه اشتباهی بدست آورده باشد عریضه میدهد که در حساب من اشتباه شده و فلان مقدار زیاد نوشته شده است در این عریضه باید این ترتیبات که در این ماده نوشته شده است قید بشود .

رئیس - دیگر ملاحظاتی در این ماده نیست؟ (اظهاری نشد) پس رأی می گیریم کسانی که موافقت با ماده (۸۰) بطریقی که کمیسیون پیشنهاد کرده است قیام نمایند (اغلب قیام کردند و اکثریت تصویب شد) .

ماده (۷۹) لایحه وزیر عبارت ذیل قرائت شد : احکامی که از محاکم صادر میشود بر دو قسم است احکام مقدماتی و قطعی - احکام مقدماتی در موقعی صادر میشود که صحت و سقم مطالبی واضح نباشد و از برای کشف حقیقت دیوان محاسبات محتاج بتعمیه و اقدام بعضی مقدمات باشد و لذا محکمه حکم صادر میکند که آن معاکه باید مسکوت عنه بماند احکام

صادره از محکمه ابتدائی و یا احکامی که پس از تجدید نظر صادر می شود ممکن است بموجب ماده (۶۴) طرف اعتراض واقع گردد .

این ماده در پیشنهاد کمیسیون ماده (۸۱) قرار داده شده بود و باینطور اصلاح شده بود . **ماده (۸۱)** - احکام دیوان محاسبات بر دو قسم است مقدماتی و قطعی احکام قطعی آنستکه در باره حساب صاحب جمع و در اصل مطلب صادر شده و عمل را ختم میکند احکام مقدماتی آن است که قابل از صدور حکم قطعی صادر و مقدماتی بعضی اقدامات میکند چه از بابت فوریت موقع چه از بابت تحصیل بعضی اطلاعات برای پیشرفت کارولی عمل رسیده کی بحساب بموجب این احکام ختم نمیشود .

حاج سید ابراهیم - در این ماده بیان میکند که احکام دیوان محاسبات قطعی است در ماده بعد میگوید که هر احکام قطعی میتوان اعتراض کرد تا اگر رأی بدیوان محاکم دیوان محاسبات قطعی است و بعد بنویسیم که هر احکام قطعی میتوان اعتراض کرد این در این باب است و عبارت نفوی است بجهت اینست که محکم قطعی آن است که در دیوان اعتراض تردید معنی ندارد و در این اعتراض باید گفت احکام اولیه و احکام قطعی که آن حکمی که اعتراض بردار نیست از این بنویسیم حکم قطعی است و دیگر اینکه در احکام مقدماتی میگوید احکام مقدماتی آن است که در این مورد حکم قطعی صادر می شود و مقدماتی بعضی اقدامات می کند این عبارت این است که حکم می رسد بر اینست و فلان کسی فلان قدر به دار است یا فلان قدر باید بدهد اینطور حکم را می شود اعتراض کرد این حکم مقدماتی است و حکم قطعی را نمی توان اعتراض کرد آنجا که حکم نسخ بردار نیست آنرا حکم قطعی بنویسند و امر با اجرای آن می شود آنجا که حکم نسخ بردار است و تجدید نظر در آن می شود آنرا باید گفت که تجدید نظر در آن میشود و آنرا حکم با احکام اولیه باید نامید والا با احکام قطعی اعتراض متوجه نمی شود .

فهییم الملک - استیناف در معاکم فرضاً معاکم عدلیه راجع با احکام موقتی خواهد بود یا راجع با احکام قطعی است البته استیناف راجع با احکام قطعی خواهد بود تا حکم قطعی صادر نشود هیچوقت مورد اعتراض نخواهد شد و کلیه احکام مقدماتی نمی توان اعتراض کرد احکام قطعی باید صادر شود تا اینکه مورد اعتراض نباشد و در آنجا که بتواند اعتراض بکنند فرض بفرمائید یک شخص بدهکار است وارد میشود بمدلیه قبل از اینکه عمل آنها ختم شود محکمه حکم می کند که بده کار یک مبلغ جزئی بدهد بطرف اگر چه مطلب ختم نشده است ولی محکمه حس میکند که این شخص یک مبلغی بده کار است حالانکه آن وجه را غیر یک مقداری بقدری متفرق است حکم میکند که بطرف بدهد مسلم است نباید بقدری بدهد که مدعی ادعا می کند مثلاً در صد تومان ادعا حکم می کند ده تومان بطرف بدهد در اینصورت محکوم می تواند اعتراض بکند باین حکم و بگوید این است

فهییم الملک - مقصود این است که همان اصطلاحاتی که در عریضه است در آنجا هم باشد آن اصطلاحات بهتر مسوق میکند باین جهت بجای احکام قرار مقدماتی بنویسند .

مشیر الدوله - همینقدر بنویسند احکام دیوان محاسبات بر دو قسم است احکام مقدماتی و احکام قطعی بعد تعریف میکند مقدماتی آنست که قبل از صدور حکم قطعی صادر شود .

آقای شیخ ابراهیم زنجانی - بعقیده من لفظ احکام هیچ صحیح نیست قرار باید گفت چنانچه در عریضه هست بعقیده بنده در اینجا قرار بنویسیم بهتر است بجهت اینکه چهار قرار در اصطلاح عدلیه است قرار اعدادی قرار موقتی قرار فریته قرار قطعی دو قرار آن استیناف بردار نیست دو قسم آن استیناف بردار است در اینصورت قرار اصطلاح کردن بهتر از آنستکه احکام را اصطلاح قرار بدهند و در آخر بگویند که احکام همان قرار است قرارهای دیوان محاسبات هم همین قسم چهار قرار است قرار مقدماتی و قرار اعدادی و قرار فریته و قرار قطعی دو قرار اولی قابل استیناف و دو قرار آخری استیناف بردار نیست .

فهییم الملک - ضرر ندارد و اگر در عدلیه اینطور معمول است بجای احکام قرار نوشته شود **آقای شیخ ابراهیم زنجانی** - در شور اول هم بنده این را اینجاعرض کردم اصطلاح را که مخلوط می کنیم این اسباب اشکال میشود قرار غیر از حکم است قرار این است که مثلاً هرگاه باشعکالی برخوردارند قرار بدهند که بعد از یک ماه رسیدگی بکنند برای اینکه بعضی اسناد برسد این قرار موقتی است این حکم نیست قرار اعدادی این است که می گویند این مسئله بماند تا فلان آدم بیاید هر چه او گفت همان عمل میکنیم اینهم حکم نیست قرار اعدادی است یعنی مهیا می کنند کار را برای حکم قرار فریته آن است که می گویند هر چه در این دفتر نوشته بود هر دو ملتزم هستیم بآن عمل نمائیم این را فرار فریته می گویند یعنی این قرار است که فریته حکم آخری میشود حالا آن دو قرار استیناف بردار است و این قرار فریته و قرار قطعی استیناف بردار نیست و قابل اعتراض و تجدید نظر است حکم هم همانست یعنی حکم قطعی که قابل تجدید نظر و اعتراض نیست والا آنها که قابل تجدید نظر است و اعتراض است چنانچه گفته شد قرار است دیگر این اشکالی ندارد

فهییم الملک - بنده در اینجا به یک ملاحظه آن اصطلاح آقای مشیر الدوله را ترجیح می دهم برای اینکه حکم از ابتدائی که صادر شد قابل اجراء است و قرار قطعی عدلیه قابل اجراء نیست پس باید همین طور گفت احکام اولی و احکام قانونی بجهت اینکه حکم دیوان محاسبات از ابتداء مثل حکم قطعی است باید گفت احکام مقدماتی و احکام قطعی **مشیر الدوله** - همینقدر در اینجا زیاد بکنند که احکام مقدماتی عبارت از قرار است که قبل از صدور حکم قطعی صادر و مقدماتی بعضی اقدامات نمی کنند .

مشیر الدوله - همینقدر در اینجا زیاد بکنند که احکام مقدماتی عبارت از قرار است که قبل از صدور حکم قطعی صادر و مقدماتی بعضی اقدامات نمی کنند . عبارت باینطور اصلاح شده و قرائت شد) احکام دیوان محاسبات بر دو قسم است مقدماتی و قطعی - احکام قطعی آنستکه در باره حساب صاحب جمع و در اصل مطلب صادر و عمل را ختم میکند احکام مقدماتی عبارت از قرارهای است که قبل از صدور حکم قطعی صادر و مقدماتی بعضی اقدامات میکند چه از بابت فوریت موقع و چه در باب تحصیل بعضی اطلاعات بجهت پیشرفت کارولی عمل رسیده کی بحساب بموجب این قرارها ختم نمی شود .

رئیس - رأی می گیریم بر ماده (۸۱) بطریقی که اصلاح شده و خوانده شد کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد) **ماده (۸۲)** که کمیسیون بطور ماده الحاقیه اضافه نموده بطوریکه ذیل نوشته میشود قرائت شد: احکام مقدماتی یا موقتی است یا اعدادی یا فریته احکام موقتی نظر بقدرت موقع موقتاً قرار می شود تا در موقع صدور حکم قرار قطعی آن داده شود احکام اعدادی آن است که برای تکمیل رسیدگی حساب حکم بعضی اقدامات می نمایند بدون اینکه در اصل مطلب داخل شود احکام فریته آن است که مقدماتی بعضی اقدامات می نمایند ولی با دخالت در اصل مطلب احکام موقتی و اعدادی را چون مربوط

باصول مطلب نیست نمی توان استدعای نقض کرد مگر پس از صدور حکم قطعی ولی احکام فریته را چون مربوط باصل مطلب است قبل از صدور حکم قطعی می توان رجوع بقض کرد .

فهییم الملک - حالا در این ماده تمام الفاظ احکام را باید تبدیل بلفظ قرار کرد . **حاج آقا** - تصور می کنیم اینست که آقای مشیر فرمودند که لفظ احکام تبدیل بقرار شود محتاج نباشیم بجهت اینکه مایه مساعدت باصلاح گفتیم که احکام مقدماتی عبارت است از قرارداد و عنوانش را با احکام کردیم در آنجا گفتیم که احکام موقتی این است که نظریفوریت موقع یک قراردادی می دهند و در هر حال حکم است هیچ لازم نیست که تغییر بدهیم ماده را و ماده تمام است خوب است رأی گرفته شود .

مشیر الدوله - همینطوریکه کمیسیون نوشته است صحیح است ولی باز خوب واضح نوشته است مینویسد احکام فریته آن است که مقدمماً حکم بعضی اقدامات مینماید ولی با دخالت در اصل مطلب این عبارت مقصود را درست نمیرساند باید نوشت احکام فریته قرارهایی است که برای تهیه زمین حکم داده میشود بطوریکه از ادقی نتیجه حکم را میتوان استنباط کرد .

بنده پیشنهاد میکنم که بترتیبیکه بنده پیشنهاد میکنم اصلاح شود . (پیشنهاد مشیر الدوله عبارت ذیل قرائت شد) احکام فریته قرار است که برای تهیه زمین حکم میشود بطوریکه نتیجه حکم را میتوان از آن استنباط کرد .

حاج آقا - اصل مطلب در احکام فریته واضح است اینطور است که آقای مشیر الدوله در پیشنهاد خودشان خواسته اند توضیح بدهند یک نحو استنباطی است میتوان از اصل حکم کرد که ممکن است قبل از اینکه حکم قطعی را صادر کنند یک حکمی مقدمماً میکنند که آن حکم مربوط باصل دعوی است که میتواند نتیجه از آن بدست بیاید ولی چیزی که عرض بنده بود این بود که این عبارت قدری واضح تر شود و با این ترتیب قدری مبهم تر میشود بواسطه اینکه عبارت نوشته شده برای تهیه زمین حکم و حال اینکه خیلی از احکام فریته است که از برای بدست آوردن زمین حکم نیست یک حکمی موقتاً میکنند و از روی آن معلوم میشود و میتوان بدست آورد که طرف مقابل محکوم میشود مثلاً بعد از مدتی گفتگو که در محکمه می شود محکمه حکم میکند که یک مقدار کثرتی از مبلغی که مدعا است مدعی علیه بدهد این حکم تمام دعوی نیست ولی مربوط است باصل دعوی و در این حکم میتوان استنباط کرد که مدعی علیه محکوم خواهد بود اگر چه بنام مدعا باشد قدر متفرق این است که مدعی علیه محکوم خواهد شد و بدیهی است که این حکم برای تهیه زمین کسری نیست بنده عقیده ام این است که اگر آن عبارت تهیه زمین را حذف کنند همینقدر نوشته شود که احکام فریته احکامی است که از روی آن میتوان استنباط اصل حکم را کرد .

مشیر الدوله - در یک محکمه ای که در ماهیت کار رسیدگی میکنند احکام فریته ای ممکن نیست که بطریقی باصل مطلب نداشته باشد اینست که بنده عرض کردم تهیه کند زمین حکم را در ضمن این است که بفهماند دخالتش بچه نقطه است باینجهت پیشنهاد کردم که نوشته شود احکام فریته آن است که تهیه کند زمین حکم را حالا حاجی آقا میفرمایند که این بهم است بنده عرض می کنم خیلی واضح است بجهت این که قرار فریته همین است چه قرار است مثلاً بنده یا مدعی دارم یا مدعی هستم و مدعی علیه دارم حاضر میشودیم بمعکمه و در آنجا قرار می دهیم که مصدقین بروند تحقیقات معلی بنمایند هر چه بعد از تحقیقات تصدیق کردند همان زمین حکم محکمه باشد این قرار را که در محکمه گذاشتیم فوراً یک نفر استنباط کرد که هر چه آنها تصدیق بکنند زمین برای حکم محکمه میشود فی الواقع تهیه میکنند زمین برای حکم معکمه و در احکام اعدادی زمین نمیشود بجهت این که مثلاً میگویند که یک ماه متوقف باشد این معاکه تا این که بعضی نوشتجات متلازمتراسد لکن مجبور نمی کنند معکمه را که از روی آن حکم بدست آورند زمین برای حکم نمیشود ولی در احکام فریته مجبور هستند باین که حکماً زمین قرار بدهند یا اینکه رجوع بقض شرعی می کنند احکام محض شرعی را باید اجرا نمایند یعنی مطابق حکم شرع باید حکم بدیوان حکم شرع که قرار است که در محکمه میدهند که بقض شرع رجوع نمایند یا قرار است که میدهند که هر چه مصدقین تصدیق کردند عمل کنند این زمین نمی شود برای حکم محکمه پس احکام فریته همیشه تهیه می کند زمین را برای حکم محکمه .

حاج آقا بنده انکار نکردم که ممکن است احکام فریته زمین بشود یا یک وقت زمین بشود برای حکم قطعی محکمه و ممکن هم است که احکام فریته ابتدا تهیه زمین حکم برای محکمه بکنند امثالی که آقای مشیر الدوله فرمودند بنویسیم جز احکام اعدادی تصدیق بکنیم شاهد بر این مطلب این که ما بنویسیم حکم فریته را اعتراض بکنیم و طلب نقض بکنیم ولی حکم اعدادی قابل نقض و اعتراض نیست مثلاً اینکه فرمودند که قرار بدهند که مصدقین بروند تحقیقات در محل ننوده هر چه تصدیق کردند عمل کنند این دیگر قابل اعتراض نیست تهیه زمین حکم نمی کند و استنباط نمی شود که مدعی یا مدعی علیه کدام محکوم خواهند شد بجهت اینکه معلوم نیست که تصدیق آن مصدقین بر علیه کدام خواهد بود باینجهت می توان گفت مثالی که زدند از برای احکام اعدادی خواهد بود و احکام فریته همین طوریکه عرض کردم می توان نتیجه کلی حکم را از آن استنباط کرد و این مثالی را که میخواهم بزنم صورتی کم خوب مثالی است فرض بفرمائید که دولت ما مدعی العموم است بیک نفر صاحب جمع که صد هزار تومان ادعا دارد که این مبلغ مالیات پیش او مانده است در محکمه دیوان محاسبات مشغول معاکه میشوند قبل از آنکه معاکه محکمه حکم کرد که فلان مالک صاحب جمع که پنجاه هزار یا ده هزار تومان قیمت دارد آنرا دولت تصرف نماید این حکم را نکرده است که صد هزار تومان که دولت